БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

1925 чылда үндезилеттинген

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1958 МАРТ 18 ВТОРНИК № 55 (4025)

Өртээ 20 коп.

БОГҮНГҮ СОЛУНДА

Коммунистерниң болгаш партия кежигүнү эвестерниң бузулбас блогунуң чаа тиилелгези (1 арын).

Колхоз тургузуун улам ыцай хөгжүдер болгаш МТС-терни эде организастаар дугайында айтырыгны бүгү улустуң чугаалажып көрүп турары (1 арын).

СОВЕТ ТУРГУЗУГ: М. Ондар-оол.—Райкүүскомнуң отчёду (3 арын).

М. Кызыл-оол. — Өшкү кадарчызы Дзокурнуң чедишкиннери (3 арын).

С. Комбуй-оол. — Аныяктарның мурнакчы бригадазында (3 арын).

Т. Сарыг-оол. — Колхозтуң яслизинде (3 арын).

Т. Шыырап. — Хойнуң часны ажаалдазын күштелдирер (3 арын).

Н. Анисимов. Колхоз тургузуунуң хөгжүдезинде чаа үе-чада (3—4 арыннар).

А. Базыр-оол. — Чонштиг бүдүмелдериниң куштарның организминге ужурдузазы (4 арын).

Тулуг ажылынче кичээнгейни күштелдирер (4 арын).

ГДР-де герман-совет ниитилелдиң улуртукчуларын сүдүп турары (4 арын).

Англи чер кырынга америк бомбачы ужар хемелериниң ужарын сөвсадыр (4 арын).

Совет демократияның улуг тиилелгези

1958 чылдың март 16-ның хүнү — совет демократияның чаа чайыннанчак тиилелгезиниң, Коммунистиг партияның, Совет чазактың болгаш совет улустуң бузулбас чаңгыс эвиниң күүлүг көргүзүүнүң хүнү болган. Бистиң улуг Төрээн чуртувустуң калбак делгем девискээринге бүгү улустуң байырлалының хүнү болган.

Миллион-миллион совет кижилер боттарының ынак Төрээн чуртунуң күрүне эрге-чагыргазының дээди органынга боттарының эң эки оолдарын болгаш кыстарын сонгуур дээш келгеннер. Байырлалдыг хөглээшкиннер бистиң чуртувустуң бүгү хоорайларын, ажылчын суурларын, чурттакчылыг бүгү черлерин шыва алган. Кудумчуларның болгаш шөлдериңе кырынга совет туктар хөлбецейнип, эрес хөглүг, өөрүшкүлүг ырлар, танцылар, каткы-хөг чаңгыланып турган.

ССРЭ-ниң Дээди Совединге сонгулдалар канчаар-даа аажок улуг патриотчу көдүрлүүшкүнүнүң байдалынга эрткен болгаш бистиң чуртувустуң улустарының мораль-политиктиг чаңгыс эвиниң, Коммунистиг партияны болгаш оон Төп Комитедин, Совет чазакты долгандыр олардың кажангызындан-даа артык улам сырый каттышканыың күүлүг көргүзүү болган. Ол болза коммунизмни тургузуп турар бистиң ажылчыннарывыстың, колхозчуларывыстың, интеллигенциявыстың бүгү улусчу улуг байырлалы болган.

Тыва областың хоорайларының, суурларының болгаш бүгү чурттакчылыг черлериниң ажылчы чоннары коммунистерниң болгаш партия кежигүнү эвестерниң улусчу блогунуң кандидаттары дээш бүгү совет сонгукчулар-биле кады бадылашкынга кайгамчык идепкейлиг болгаш организастыг киржип, аас-кежиктиг чаагай амыдыралының дугайында Коммунистиг партияга, оон Төп Комитединге болгаш Совет чазакка улуг өөрүп четиргенин илередип турганнар.

Эрзин, Сүт-Хөл, Өвүр болгаш Бай-Тайга районнарның сонгулда дажызынга кирген бүгү сонгукчулары март 16-да эртенгиниң 10 шакта 100 хуу бадылап доозункан. Барыын-Хемчик, Сүт-Хөл, Тес-Хем районнарның сонгукчулары хүндүскүнүң 12 шакта бадылап дооскан.

Эрзин районнуң Бай-Дагның сонгулда участогунуң сонгукчулары эртен 8 шакта бадылап дооскан. Аңаа районнуң мурнакчы саанчызы 18 харлыг Дирчин Хандыраа бир дугаарында чедип кээп, бюллетеньнерни албышаан чугааланы:

— Коммунистерниң болгаш партия кежигүнү эвестерниң блогу дээш, келер үеде аас-кежик дээш бадылап тур мен. Совет Төрээн чуртумнуң чечектелишкини дээш бүгү-ле күштеримни бээр мен.

Чөөн-Хемчик районнуң «Кызыл тараачын» колхозунуң хөй кадарчызы 70 харлыг Монгуш Дажы-Балдан мынча дээн:

— Аас-кежиивис дээш, бистиң чырыткылыг келир үевис дээш, партия дээш бадылап тур мен. Колхозумга улам эки ажылдаар мен, бо чылын малдың чаш төлүн бүрүн камгалап алыр мен.

Бүгү сонгукчуларга — эр, хөрөөжен ажылчыннарга, эр, хөрөөжен тараачыннарга, совет интеллигенциямга, Совет Армияның болгаш Шериг-Далай Флодунуң дайынчыларынга Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитединиң кыйгырыының чалбыыштыг сөстери совет кижилериниң чүректеринге ханы сиңниккен. Ол кыйгырыг политиктиг болгаш күш-ажылчы улуг көдүрлүүшкүнүнүң чаа чалгыын калбак улус массаларга болдурган.

Кызыл хоорайның әлээн хөй бүдүрүлгелери—ыяш заводу, дааранылга комбинады, типография, аъш-чем комбинады ССРЭ-ниң Дээди Совединин сонгулдаларынга алдар кылдыр алган социалистиг чарыжының бот хүлээлгезин хуусаа бетинде күүсеткеннер. Коммунистерниң болгаш партия кежигүнү эвестерниң блогу дээш бадылавышаан, сонгукчулар Коммунистиг партияның политиказы дээш, бистиң социалистиг үлетпүрүвүстүң улам ыцайгы чечектелишкини болгаш көдээ ажыл-агайның күүлүг көдүрлүүшкүнү, улустуң материалдыг чаагай чоруун болгаш культурлуг деңнелин чайгылыш чокка белидери дээш, бистиң социалистиг күрүнөвистиң күүү ыцдалын болгаш күжүн бүгү хемчеглер-биле быжыглаары база тайбыңны камгалаары болгаш быжыглаары дээш демиселге оон чаа-чаа чедишкиннери, бистиң чуртувуска коммунистиг ниитилелди тургузары дээш бадылаанар.

Даштыкы политика талазы-биле партияның политиказы болза, совет улустуң тайбың күш-ажылын хандырары, тайбыңны камгалаары болгаш чаа дайынны болдуроазы болур. Коммунистиг партияның тайбыңга ынакшылдыг политиказын бүгү совет улус деткип турар. Кызыл хоорайда хөй уруглар иези Александра Михайловна Серкова хоорайның транспорт сонгулда участогунга бадылап тура:— Совет кижи бодунуң даартагы хүнүнче идегелдиг болгаш омак көрүп турар. Бистиң партиивис болгаш чазаавис дээш, бистин эң эки оолдар кыстарывысты дээш, дайынны болдурбазы дээш, эштер Тока, Завьялова, Яснов оларны күрүне эрге-чагыргазының дээди органынче сонгуп тур мен. Халаптыг чаа дайын чок болзун!— дээн.

Бистиң областың ажылчы чоннары бодунуң чуртунуң бүрүн эргелиг өзөи— бүгү совет улус-биле кады коммунистерниң болгаш партия кежигүнү эвестерниң блегунуң кандидаттары — СЭКП Тыва обкомунуң бирги секретары С. К. Токаны, РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң даргазының бирги орулакчызы М. А. Ясновту, облкүүскомнуң даргазы А. М. Чимбаны, Бии-Хем районнуң «Кызыл тараачын» колхозунуң саанчызы Д. Р. Завьялованы, Кызыл-Мажалык МТС-тиң комбайнеру С. Ч. Сарыгларны, Чөөн-Хемчик районнуң «Искра» колхозунуң даргазы М. Д. Доктугуну, Чаа-Хөл районнуң мурнакчы кадарчызы Т. С. Сертипти дээш улуг өөрүшкү-биле бадылавышаан, Коммунистиг партияның ленинчи политиказы — бистиң чуртувуска коммунистиг ниитилелди тиилелгелиг тургузарының политиказы дээш найыралдыг, организастыг, чаңгыс эп-сеткилдиг бадылаанар.

Бистиң улуг Төрээн чуртувус Коммунистиг тургузуушкунга чаа-чаа чедишкиннерни чедип албышаан, бодунуң күштериниң чаагай чечектелишкининде бүүрелдиг бурунгаар чоруп орар. ССРЭ-ниң өүгү улустары бодунуң Коммунистиг партиязын болгаш Совет чазаан долгандыр канчаар-даа аажок сырый каттышкан. Партияның, чазактың болгаш улустуң бузулбас чаңгыс аай каттыжышкыны — бистиң бүгү тиилелгелеривистиң үнер дозу, бистиң коммунизмче бурунгаар шимчээшкинивистиң үндезини ол.

Коммунистерниң болгаш партия кежигүнү эвестерниң бузулбас блогунуң чаа тиилелгези

★

Төрээн совет чурт дээш

Совет Эвилелиниң ажылчы чоннары чуртта эрге-чагырганың дээди органы — ССРЭ-ниң Дээди Совединге март 16-да боттарының эң эки оолдарын болгаш кыстарын байырлалдыы-биле сонгаан.

Коммунистерниң болгаш партия кежигүнү эвестерниң бузулбас блогунуң кандидаттары — С. К. Тока, А. М. Яснов болгаш Д. Р. Завьялова дээш Кызыл хоорайның Мурнуу талазы сонгулда участогунуң сонгукчулары кайгамчык улуг патриотчу көдүрлүүшкүн-биле бадылаанар.

Эртенгиниң беш шакта-ла сонгулда участогунга бадылаашкынга киржири-биле хөй-хөй сонгукчулар чедип келген. Олардың аразында 64 харлыг пенсионер Сычев, он уругларны төрээн болгаш кижизиткен ие Земцова, 88 харлыг Стяшкина, бадылаашкынга бир-ле дугаарында киржип турар студент Аношкина Таня олар база турган. Улуг Төрээн чурт дээш, Коммунистиг партия дээш олар боттарының бадылаашкыннарын чоргаарланмышкының сагыш сеткили-биле бергеннер.

Медицина училищезинин студентизи, бир-ле дугаарында бадылап турар Валя Кузнецованың чугааланы болза: бистиң өүгү-ниити аас-кежиивис дээш, бистиң адаларывыстың болгаш иелеривистиң назылап кыраанда материалдыг хандырылгазы дээш, өөрүшкүлүг чалыы назын дээш, бистиң чуртувустуң калбак делгемнери болгаш эгээртинмес байлаа дээш бадылап тур мен. Социалистиг ада-чурттуң алдары дээш, бистиң чырыткылыг келир үевис дээш бистиң бүгү-ниити депутаттарывыс ажылдап турааннар!

Кайгамчык улуг чаартылгаларны бистиң чуртувуска дөртен-не чылдарының дургузунда бөтөндырган бистиң улуузувус дээш кижи канчаан чоргаарлашмас боор деп ол чугаалаан.

Совет улустуң улуг чаагай патриотчу чоруу сонгукчулар барык шупту душтеле бадылапкан турганындан эмза тодаргай болган.

ССРЭ-ниң Дээди Совединге сонгулдаларның хүнү бүгү улустуң өзулуг байырлалы болган. Мурнуу талакы сонгулда округунуң ажылчы чоннары боттарының депутаттарын бадылаары-биле чергелештир, культурлуу-биле дыштанганнар. № 3 школаның, областың хереглекчилер эвилелиниң болгаш музыка школазының коллективтериниң бот-тывынгыр уран-чүүл белгүмнери сонгукчуларга солун концерттерни көргүскеннер.

Чеди шакта доозулган

ССРЭ-ниң Дээди Совединге сонгулдалар Чөөн-Хемчик районга организастыг эрткен. Районда 12 сонгулда участоктарындан Бөрбак-Арыг, Чыраа-Бажы, Баян-Тала сонгулда участоктарынга бадылашкыннар эртенгиниң 7 шакта доозулган.

Сонгукчуларның иштинден «Кызыл тараачын» колхозтуң өшкү кадарчызы 70 харлыг Дажы-Балданың бадылап тура чугааланы болза:— Мен кыраан назынымда аас-кежиктиг болгаш чырыткылыг чурттага дээш бадыладым. Назын дегээн, кыраан-даа болзумза колхозумнуң чалчыны мен. Бо чылын малымның бажын камгалавышаан, оон чаш төлүн бүрүн алырымны хүлээндим.

Чадаананың сонгулда участогунга № 1 школаның өөреникчизи, 18 харлыг Хоюроол сонгулда участогунга бир-ле дугаарында бадылап турган:— Мен эргиш шаг деп чүвени билбес мен. Аас-кежик дээш, коммунистиг партия дээш бадылап тур мен. Мээн хүлээлгем чүгле кончуг эки өөренири болгаш ажылдаары болур.

★

Совет демократияның улуг тиилелгези

Совет эрге-чагырганың дээди органы — ССРЭ-ниң Дээди Совединге сонгулдаларның хүнү—бүгү улустуң өзулуг байырлалының хүнү болган. Коммунистиг партиязының ленинчи Төп Комитедин болгандыр бистиң улустуң улам-на сырый каттышканын, чаңгыс эп-сеткилдиин делегейге тайбың дээш, чаагай амыдыралчы күш-ажыл дээш совет кижилериниң патриотчу чүткүлүүнү ол хүн бүгү делегейге база катап өзүүткен.

Сүт-Хөл районнуң «Ишкин» колхозунда сонгулда участогунга эртенгиниң 4—5 шактарында-ла улус дыка хөй чыылган турган. Байырланчыг болгаш хөглүг чоннуң аразында ажыл-ишчи чугаалар, солун оюннар улажып турган.

Бадылаашкын шагы эгелээн. Сонгулда бюллетенин бир дугаарында алган 90 харлыг колхозчу Күчүнмей бадылап тура, эрги шаг-биле бо үени бодунуң амыдыралында чиигектерге илередип, амгы совет кижилериниң чаагай чурталгазын, аас-кежиин демдеглеп чугаалаан. Ол участоктуң сонгукчуларының 80 ажыг хуузу баштайгы шакта-ла бадылапкан.

* * *

Эрзин районнуң Бай-Даг сонгулда участогунга колхозтуң хоочун бызаанчызы 69 харлыг Лопсан урнаже бюллетеньни бир дугаарында суп тура: «Төрээн партиивис болгаш чазаавис дээш, чоннуң чаагай амыдыралының улам чечектелишкини дээш делегейге быжыг эптайбың дээш бадыладым»—дээн. Сеткилсагыштың шак ындыг илерээшкиннери-районнуң кайы-даа сонгулда участоктарынга массалыг болган.

* * *

Өвүр районнуң Хандагайтыда сонгулда участогунуң дерилгези-даа көрүштүг, тургустунган байдалы-даа бүгү тала-биле таарымчалыг кылган турган. Ол хүн суурнуң кудумчулары, бүдүрүлге болгаш албан организация черлери база байырлалдыг шиметтинген турган.

Эртенгиниң 6 шакта бадылаашкын эгелээн. Хандагайты ортумак школаның тоску клазының өөреникчизи аныяк сонгукчу Бүрбү бир дугаарында бадылаан. Бадылаар назыны четкен аас-кежиин илередишаан, өөредилгеге-даа, ажыл-ишкеда мурнакчы үлегерлиг болурун ол тангыраглаан.

Бай-Тайга районнуң Көп-Сөөкте сонгулда участогунга бадылаашкын эгелээн шактың ырак мурнунда хамык чон чыылган, хөглүг оюннар улажып турган. Аңаа ыраккы эдларда малчыннар, тудугуун уран-шеверлери, колхозчу тараажылар, көдээниң интеллигенциязы болгаш кандыг кижи чок дээр, — ол хүн өзулуг-ла байырлал шинчилиг болган.

Бадылаашкын эгелээн. Бюллетеньни бир дугаарында 83 харлыг колхозчу Сыпый-оол алган. Оон чугаалаары болза: Шаанда, революция мурнунда эрге-чагырганың дээди бадылаашкынын бээрден, харын феодал-дүжүметтериниң хаалга эргинин бөзин артавайн чораан мен. Улуг Октябрьның, Коммунистиг партиямның ачызында, ам бөгүн, назылап кыраан үемде совет чазаамга бодумнуң төлээмни сонгуп турарым менээ база мен ышкаш араттарга аас-кежик, улуг өөрүшкүлел болур— дээн.

* * *

Тес-Хем районнуң Самагалдайда сонгулда участогу дыка эки шиметтинген турган. Аңаа бир дугаарында бадылаан башкы Улановның чугаалаары болза:

— Совет кижилериниң, ыланғыя бистиң салгакчыларывыстың аас-кежии дээш, коммунистериниң болгаш партия кежигүнү эвестериниң бузулбас блогунуң кандидаттары — Төрээн чуртувустуң эң эки оолдар, кыстары дээш, делегейге тайбың дээш бадыладым.

* * *

Улуг-Хем районнуң Шагаан-Арыг сонгулда участогунга келген чонга байыр чедирбишаан, участок комиссиязының даргазы Акоев сонгукчуларны бадылашкынче чалаан. Бир дугаарында бюллетеньнерни пенсионер Гордей, аныяк сонгукчу Тихонов олар алган.

Сонгулда харжаанче бюллетеньнерни суп тура, олар Совет чазакка, Коммунистиг партияга өөрээн сеткилин чүректиң ханызындан илереткеннер. — Дайын кыпсыкчыларынга удур, делегейге тайбың дээш мээн үнүм бүгү совет улустуң, делегейниң депшилгелиг миллион-миллион кижилериниң үнү-биле каттыжып, күүлүг чаңгыланзын—деп, аныяк сонгукчу Тихонов чугаалаан.

Политиктиг улуг көдүрлүүшкүн

Эртенгиниң 6 шакта Москва чугаалап эгелээри-билек, Кызылдың Тракт сонгулда участогунуң сонгукчулары ССРЭ-ниң Дээди Совединин депутаттарынга боттарының кандидаттарын чаңгыс эп-сеткилдиг бадылап эгелээннер. Облпотребсоюзтуң мурнакчы ажылчыннары чазаныкчы Дзырин, чолаачы Назытпай, бо чылын чаа бадылап турар аныяк сонгукчулар А. Зайцева, В. Крум болгаш оон-даа өске дыка хөй сонгукчулар сонгулда участогунга эртелеп келгеннер.

— Коммунистерниң болгаш партия кежигүнү эвестерниң бузулбас блогу дээш бадылап тур мен — деп, эш Дзырин бадылап тура чугаалаан. Январь болгаш февраль айларның бүдүрүлге онаалгаларын 170 — 180 хуу күүсетпишаан, сонгулдалар хүнүнге дуржулгалыг чазаныкчы күш-ажылчы белектиг ужурашкан.

Бадылаашкын эгелээнден бээр 2 шак чедип турда бүгү сонгукчуларның чеден хуузу бадылаан турган. Дээди Советтиң депутаттарының кандидаттарын чаңгыс эп-сеткилдиг бадылап, боттарының хамааты хүлээлгелерин күүседир дээн кижилер сонгулда участогунга үзүктел чок кээп-ле турган. 12 шак чоокшулап турда сонгукчуларның дажызында кирген бүгү кижилер бүрүн бадылаанар.

Сонгулдалар хүнүнде Трактының сонгулда участогунуң төвү — облпотребсоюзтуң АТК-зының клубунга Минусинск АТК-ларының орукка чораан чолаачылары элээн хөй кижилер кээп сонгаанар.

Чаңгыс эп-сеткилдиин илереткен

Кызылдың Ленин кудумчузунда көдээ ажыл-агай техникумунуң үш каът чараш бижыңы улам-на көрүштүг шиметтинген турган. Ол болза, Ленин сонгулда участогунуң төвү.

Эртенгиниң алды шак. Аңаа дыка хөй кижи чыылган турган. Сонгулда участогунуң даргазы эш Михайлов сонгукчуларга байыр чедирбишаан, оларны бадылашкын залынче чалаан. Ында байдал бүгү тала-биле таарымчалыг тургустунган.

Сонгулда бюллетеньнерин бир дугаарында 71 харлыг Ксения Дубкова, Кызылдың № 2 ортумак школазының өөреникчизи Татьяна Сундуй олар алган.

— Төрээн чуртумнуң улам ыцай хөгжүдези, чоннуң материал-культурлуг амыдыралының улам-на чечектелишкини дээш!—деп йөрээл-биле, эш Дубкова бадылаан.

Бюллетеньни урнаже суп тура Татьяна Сундуй: чаа-ла 18 харлаш, күрүнемниң дээди органы—ССРЭ-ниң Дээди Совединге сонгуур аас-кежиктиг болганымга улам өөрүп тур мен. Биске өөренир, дыштаныр болгаш ажылдаар бүрүн эргени тывыскан Коммунистиг партиям, Совет чазам дээш бадыладым. Өөредилгеге-даа, ажыл-ишке-даа үлегерлиг болурумну таңгырагладым—дээн.

Узун столду дургаар элүрүпкан участок комиссиязының кежигүннериниге сонгукчулар чай бербейн турган. Техникумнуң улуг залынга концерт, ниити танцы хүнүнүң барык дургузунда улажып келген, а өске ийи өрээлдерге янзы-бүрү аъш-чемниг буфеттер үргүлчү ажылдап турган.

Коммунистериниң болгаш партия кежигүнү эвестериниң бузулбас блогу дээш бадылашкынга участоктуң бүгү сонгукчулары организастыг болгаш чаңгыс эп-сеткилдиин илереткен.

Улустуң чаагай чоруу дээш

Март 16-да ССРЭ-ниң Дээди Совединге сонгулдалар хүнүнде Кызылдың Кооперативив сонгулда участогунга бир дугаарында-ла эртенгиниң 4 шак 45 минутада № 10 школаның онгу клазының өөреникчилери В. Ф. Матяш биле Л. Я. Коломысова олар бодунуң улузу, Коммунистиг партия дээш бадылаашкыннарын бээринге бүрүн шиитпирлиг чедип келгеннер.—

Эртенгиниң 6 шак. Бадылаашкын бээринче сонгукчуларны участоктуң сонгулда комиссиязының даргазы эш Сидоркин чалаан.

Медицина ажылдакчызы 70 харлыг Е. Н. Мешина аныяк сонгукчу Л. Коромысова-биле чергелештир сонгулда харжаанга бюллетеньнерни суп тура,— улустуң хөрөө дээш ур чылдар дургузунда ажылдап келген С. К. Токаны дээш, бистиң мурнакчы саанчывыс Д. Р. Завьялованы дээш, бистиң күрүневистиң ажылдакчызы М. А. Ясновту дээш бадылап тур — мен, деп чугаалаан.

Тывага болган хамааты дайынының киржикчизи, кызыл партизан 64 харлыг А. Малышев, пенсионер Ф. Гордиевский, тыва тудуг трезиниң хоочун ажылчыны В. Суханов олар бадылаашкыннарын база-ла бирги түлүкте бергеннер. Совет улустуң эң эки оолдары, кыстары дээш, Коммунистиг партия дээш, Төрээн чурт дээш деп чугаалар оларның аразынга дыныалып турган.

Участоктуң сонгукчуларының хөй кезии бадылаашкыннарын хүндүскүнүң 2 шакка чедир бергеннер. Участок комиссиязы бадылаашкыннар хүлээп алырын 6 шакта бүрүн дооскан турган.

Чурукта: (солагай талазындан). Томскиниң эмчи институдунуң студентизи Г. О. Платка март 16-да ийи дапкыр байырлал болган. Ынчан ол 18 хар харлаан болгаш Октябрьск сонгулда округунга бир-ле дугаар бадылап турары ол. Оон-биле кады Кызылдың электри станциязының мурнакчы ажылчыны С. К. Бельков (оң талазында).

Ийиги чурукта пенсия ап турар А. С. Елизарова Сонгу сонгулда участогунга бир дугаарында сонгаан.— Бистиң кырган назынывыста дузалап турар партия болгаш чазакка өөруп четтирдим — деп ол бадылап тура чугаалаан.

Сонгулда участогунга кээп бадылап шыдавас инвалидтерниң, кырганнарның бажыңынга сонгулда участоктарының кежигүннери тускай харжактыг чеде бергеннер (үшкү чурук). Ушла кырган К. К. Ондарның бажыңында бадылап турары. Кызылдың нефть базазының механиги А. Хромых биле реалбазаның механиги Г. Н. Савин оларның бадылап турары.

Фото В. Лутков биле С. Феоктистовтуу.

Колхоз тургузуун улам ыңай хөгжүдер болгаш МТС-терни эде организастаар дугайында айтырыгны бүгү улустуң чугаалажып көрүп турары

Каа-Хем районнуң колхозтарының ниити хуралдары

★ ★ ★

„Тиилелге“ колхозка

Техниканы ажыглап шыдаар аргалыг бис

Колхоз даргазы Т. Зайцевтиң илеткелинден

Эштер, колхозчулар! СЭКП Төп Комитединиң февраль Пленуму «Колхоз тургузуун улам ыңай хөгжүдер болгаш машина-трактор станцияларын эде организастаар дугайында» төөгүлүг докладды хүлээп алган. Бо айтырыгны ССРЭ-ниң Дээди Соединиң сессиязынга чугаалажыры-биле эш Хрущевтуң илеткелиниң тезистерин бүгү улус чугаалажып көрүп турар.

Коммунистиг партияның болгаш Совет чазактың кедээ ажыл-агыйны хөгжүдер талазы-биле ап чорудуп келген хемчегларининиң түңнелинде бистиң чуртувуста колхозтар улуг социалистиг ажыл-агыйлар болу берген. Ылаңгыя СЭКП ТК-ның сентябрь Пленумунуң соонда колхозтар организас ажыл-агый талазы-биле дыка быжыккан. Ам кедээ ажыл-агыйның коллективизастаашкынын боттандырганының соонда колхоз тургузуун улам ыңай хөгжүдер болгаш МТС-терни эде организастаар талазы-биле төлевилеттинин турар хемчегларни боттандырары социалистиг кедээ ажыл-агыйның хөгжүдезинге чаа, эң чугула болгаш улуг базым болур.

Сентябрь Пленумундан бээр сөөлгү дөрт чылдың дургузунда бистиң колхозувус канчаар хөгжүп келгенин чижекке ап көрөлиңер. 1953 чылда колхозтуң өрегези 122 турганындан 1957 чылда 180 өреге, күш-ажыл кылыр кижизи 190 турганындан 324 кижи четкен. Ынчан артельдиң акша орулгазы чүгле 462 мүң турган болза ам 1 миллион 200 мүн рубль четкен.

1953 чылда турганы-биле деннеэрге мыйыстыг бода малдың баш саны 2 катап, хойнуң—2,5 катап, куштуң — 6 катап өскен. 1953 чылда колхозтуң сагган сүдү чүгле 68 тонна турган. Ол хире сүттү өртөен чылын бистиң ийи-ле саанчыларывыс: Толмачева биле Князева олар саап алганнар. Ынчан бир инектен сүт саалдазы 450 кг туран. Ам колдуунда ол-ла инектерни ынчан ажыдан турган кижилер саап турар хирезинде-ле өртөен чылын бир инектен сүт саалдазы 1494 кг болган. 1953 чылда күрүнеге дужааган сүт 22 тонна турганындан 1957 чылда 115 тонна, эт 95 центнерден 521 центнер, дүк 326 килограммдан 4453 килограмм четкен. Бир хойдан дүк кыргылдазы 1,3 килограмм турганындан 2,6 килограмм четкен.

Ынчалза-даа маңаа ооңургап болбас бис. Өске областарның сайзырангай колхозтарынга бодаарга, бистиң көргүзүглеривис дыка куду деп чүвени уттур эргевис чок.

Колхоз тургузуунуң чедиишкиннери машина-трактор станцияларындан дыка хамааржыр. МТС-тер тургустунуп келген хүнүнден бээр-ле колхоз бүдүрүлгезиниң организакчыларының ролюн ойнааннар, техниктиг депшилгениң төвү болганнар, улуг механизастаттынган чер ажылының артык күштүүн пропагандалааннар.

Ынчалзажок ам кедээде байдал өскерилген, колхозтарның хөй нуруузу МТС-тернің талазындан удуртулга хереглевес апарган дээрзин СЭКП ТК-ның Пленумунуң доктаалында болгаш эш Хрущевтуң илеткелиниң тезистеринде айтып турар.

Херек кырында чүү болуп турарыл дизе, чер чаңгыс, а аңаа өөлер колхозда, МТС-даа болуп турар. МТС-тиң машиналары колхозтуң черинде ажылдап турар, а оларны ажыл-агыйжы өзу-биле колхоз баш билир эргежок. МТС-тиң директору келгеш бир янзы, а агроному келгеш өске янзы чугаалаар. Ол чорук чамдык таварылгада бистиң бодалывыстан каржып турганын билир болгай бис. Эрткен күзүн МТС чайын андарган черлерни үлүдериринче кичээнгей салгаш, күскү чер андарылгазының планын күүсетпээн болгай. Бир эвес техниканы бодувустуң холувуска аптар болзувусса, хову ажылдарының хуусааларынга-даа, шынарынга-даа ажыктыг болур. Ынчангаш дүдүттү болгаш мал ажылының продуктулуун бедиринге улам эки түңнелди чугаажок бээр.

Моон ужурунда «Колхоз тургузуун улам ыңай хөгжүдер болгаш МТС-терни эде организастаар дугайында» СЭКП ТК-ның Пленумунуң болгаш эш Хрущевтуң илеткелиниң тезистерин бистиң колхозчуларывыс изии-биле үүлдүгзүнүп көөрүнге чигаалыг чок.

МТС-тиң техниказын бисте ажыглаттынар хемчээлди өзугаар чоорту садып ап, ооң өртөен ыны дээрге-ле ийи чыл иштинде үзе санажыр арга бисте бар. Бисте механизатор кадрлар четчир. Бодувустуң колхозувустан өөредип алган, ам мында ажылдап турар 20 ажыг трактористерни, комбайнерларни, ооң кырынга он хире прицепщиктерни кадар болза канчап-даа четчир. Механизаторларныц МТС-ке ап турган төлевирин кудулатпазын бодап магадылал минимумун тургузар болза эки. Оон ыңай кампаниялар үезинде оларга депшилгелиг шаннал төлевири база бар болгай.

Ынчаарга техниканы садып алыры дээрге, херектиң чартыы-дыр. Чугула чүве болза ону эң дээре ажыглаары болур Септелгени септелге-техниктиг станция чорудар, а ону ажыглаарының бүрүн харысалгазы ам колхозка онаажыр апаар. Ынчангаш агар септелгени бодувуска чорудар өлүлүг септелге мастерскаязын тургузары, техниканы камныг эдилээри, эки кадагалаары эргежок чугула. Ам бисте чепсек-хереклерниң чидип турары ышкаш өө-харыысалга чок чорукту шуут болдурбас херек. Хову турлаан механизастааш, агар септелгени ол-ла черинге кылып алыры чугула.

МТС-тиң техниказын садып алгаш, хову бригадазын ажыл-агый санажылгазынче шилчидери чугула. Дүжүт болгаш мал ажылының продуктуларын бүдүрер талазы-биле, продукцияның бот-үнезинин талазы-биле бригадага онаалданы бээр апаар. Мен бодаарымга, кывар чүүлүг болгаш артык кезектер тыптынып алырынга банкыга тускай санныг болуру, орулганың түңүнүң кандыг-бир хуузун олче ай санында киирип турары чугула.

Бистиң артельдиң ажыл-ишчилери МТС-тиң техниказын садып алыр талазы-биле районга эгелекчилер болур ужурлуг.

Техниканы мергежилдиг ажыглаар

Тудугжу О. Дьяконовтуң чугаазы

Бистиң колхозтуң ажыл-агыйын ап көөрге, техниканы садып алырының аргазы бар. Эрткен чылын бистиң колхоз натура төлелгезинге 400 тонна тараа дужаган. Бир килограммны 1 рубль 20 копеек деп алырга, оон безин 400 мүн ажыг рубль болган. Ам бистиң алыр деп турар бүгү техникавыстың өртөен 500 мүн 800 ажыг рубль деп санап турарын көөрге, баштай алыр техниканың өртөен бо чылын-даа чандырып болур.

Ам кол чүве техниканы мергежилдиг ажыглаары, ону эзертеп билир кадрлардыг болуру чугула. Бар механизаторларның кырынга эки механиктер база херек.

Колхозумга ажылдаар мен

Тракторист К. Яковлевтиң чугаазы

СЭКП ТК-ның Пленумунуң доктаалын болгаш эш Хрущевтуң илеткелиниң тезистерин бүгү колхозчулар, механизаторлар-биле бир демей өөрүшкүлүг хүлээп ап тур мен. Чүге дизе, салдынып турар сорулгалар болза, колхозчу тургузугнуң мурнунга ону улам ыңай быжыдарының, хөгжүдериниң чаа, улуг хемчегларин айтып турар-дыр.

Мен бо-ла черге өскен болгаш бол-ла колхозтуң шөлдеринге тракторист болуп ажылдап келдим. Ынчалза-даа механизатор болганымда МТС-тиң эргезинге турдум. Ам техниканы чаңгыс холга киирер болганда мен төрөөн колхозумнуң механизатору болуп ажылдаар мен.

Кижи бүрүзү харыысалгалыг болур

Колхозчу Ч. Дапылдайның чугаазы

Бо хүн төөгүлүг айтырыгны чугаалажып турар тур бис. Мурнунда чер ажылын барык чүү-биле МТС харыылап турган. МТС бодунуң машина техниказы-биле тараана тараан, күзүн ажаап бээр турду. Ам техниканы садып алгаш, бүгү ажылды бодувус харыылаар апаар бис.

Бир үзе ындыг болганда кижи бүрүзү харыысалганы бедидер херек. Күш-ажылдың сагылга-чурумун быжыдары, онаашкан ажылынга өө-харыысалгалыг болуру чугула. Мен бодум тудуг ажылынга улам күжениишкинниг ажылдаар мен.

Колхозтуң орулгазын көвүдедир

Колхозчу И. Рукавицынның чугаазы

Тракторларны болгаш кедээ ажыл-агый машиналарын садып алырының бүгү аргазы бисте бар. Мурнукузунга бодаарга артельдиң күжү улгаткан, ажык-орулгазы өскен. Техника МТС-тиң холунга турда чүгле чер ажылынга ажыглаттынып турган болза, ам колхозтуң холунга киргенде мал ажылын хөгжүдеринге база ажыглаар. Ынчангаш мал ажылының орулгазы улгадыр. МТС күргаг делгем шөлдерге трактор ажылының планын күүседирин орадлашкаш, суггаттыг черлерже шуут көрүнмейн турган болгай. Ам Орультут, Күчүгүр деп черлерге техниканың дуазазы-биле суггат бугазын үндүрүп, ында 350 хире га суггаттыг черни ажыглап болур бис.

МТС-тен алыр техниканың өртөен төлээринге болгаш ону бодувуска ажыглаарынга хөй чарыгдалдар негеттинер төлээде, күш-ажылдың сагылга-чурумун быжыдары, ооң бүдүрүкчүлүүн бедидери, артельдиң ажыл-агыйының бүгү адыларының орулгазын көвүдедири чугула. Эрткен күзүн бистиң 4 кижилиг анныыр звеновус 91 кишти, 360 диинни өлүргеш, колхозка 40 ажыг мүн рубльдиң орулгазын киирген турда, өске черже чораан звено чүгле 5 киш өлүргени кончуг четпес.

Анныыр ажылындан колхозка моон-даа хөй орулганы киирер дээш келир анныыр сезонунга амдыгаштан белетченип, тайгага какпа болгаш өске-даа хереклерни хар оруу-биле чедирбишаан, бир бажыңчыгашты тудар бис.

★

Бо ийи колхозтарның ниити хуралдары мындыг шиитпирлерни тус-тус хүлээп алган:

1. Колхоз тургузуун улам ыңай хөгжүдер болгаш МТС-терни эде организастаар дугайында партияның айтып турар хемчегларин үүлдүг деп хүлээп алыр.

2. 1958 чылда МТС-тен чогуур санныг тракторларны болгаш өске кедээ ажыл-агый машиналарын хереглел өзугаар садып алыр. Садып алган техниканың өртөөн 1958—59 чылдарда үзе төлээр.

3. МТС-тен тракторларны болгаш өске кедээ ажыл-агый машиналарын шилип, садып алырынга тускай комиссияны тургузарын колхоз баштаар черинге дагзыр.

4. Механизаторларның МТС-ке ап турган төлевириниң хемчээлин кудулатпас төлээде, оларның күш-ажылының төлевириниң, ажылдап кылырының нормазының болгаш расценказының системазын чогаадып кылырын баштаар черге дагзыр. Механизаторларга төлевирниң магадылал минимумун арттырар.

5. Артык кезектерни, кывар үүлдү болгаш өске-даа материалдарны тыптынып алырынга банкыга тускай санныг турары эргежок чугула.

6. Колхоз тургузуун улам ыңай хөгжүдер дугайында Коммунистиг партияның сагыш салыышкынынга харыы кылдыр социалистиг чарышты калбартнаш, 1958 чылда алдынган хүлээлгелерни алдарлыы-биле күүседиринче бүгү колхозчуларны хурал кыйгырды.

Чер болгаш техника чаңгыс ээлиг болур

Трактор бригадазының бригадири Г. Окольниковтуң чугаазы

СЭКП ТК-ның февраль Пленуму колхозтарның бүдүрүлге техниктиг хандырылгазының турун турар чурумун өскерттири, машина-трактор станцияларын чоорту эде организастаары, ынчангаш техниканы артельдерге садары эргежок чугула деп көрген. Ол шын шиитпирдир! Колхозчу тургузугну быжыдарынга МТС-тер улуг рольду ойнааннар. Оларның дузазы-биле колхозтар экономика талазы-биле күштүг, хөй орулгалыг апарганын, колхозчуларның чаагай байдалы бедээнин бистиң колхозтан безин көрүп болур дээрзин маңаа колхоз даргазының илеткелинден дыңнадывыс.

Маңаа ажылдап турган трактор бригадазының механизаторлары барык шупту бо колхозтуң кижилери-ле болгай. МТС-тиң техниказын садып алгаш, шуут колхозчулар болуп ажылдап кирипперинге бистиң бригаданың механизаторларын кыйгырдым! Колхозтуң кежигүнү болур дээш билдириишкинимни бижип киирген мен.

Чер болза чаңгыс, а аңаа колхоз-даа, МТС-даа ээ болуп турганы бистиң механизаторларның ажылдаарынга чамдыкта таарымчалыг эвезин билир бис. МТС директору келгеш, гектар талазы-биле план күүседиринге кол кичээнгей салыр, а колхозтуң удуртукчулары хөрүннү эки ажылдап кылырынче чүткүүр. Агрономнар келгеш база бир янзы болур. Ам чер болгаш техника чаңгыс ээлиг болганда техника бодувустуу, удуртулга чаңгыс ээй болур. Кол сорулга—техниканы бедик бүдүрүкчүлүг ажыглаары болур.

МТС-тен 10 тракторну, 6 комбайнны болгаш өске кедээ ажыл-агый машиналарын таарыштыр алыр болзувусса, бисти хандырып шыдаар. Бар механизаторларның кырынга ам өөренип турар 5 киживис база немежир болгай.

Ленин аттыг колхозка

Колхозтарны быжыглаары—бистиң күрүневисти быжыглаары болур

Колхоз даргазының хүлээлгезин күүседип турар В. Брашниң илеткелинден

«Колхоз тургузуун улам ыңай хөгжүдер болгаш машина-трактор станцияларын эде организастаар дугайында» СЭКП ТК-ның февраль Пленумунуң доктаалын база ССРЭ-ниң Дээди Соединиң сессиязынга эш Хрущевтуң илеткелиниң тезистерин бүгү улус чугаалажып көрүп турар. Бөгүн бистер база ол айтырыгны колхозувустуң амыдыралынга хамаарыштыр көөр апаар бис. Бистиң партиявис кедээ ажыл-агыйны шыңгыы хөгжүдеринче угланган хемчегларни айтып чугаалашкан СЭКП ТК-ның сентябрь Пленуму бооп эрткенден бээр бистиң колхозтуң чамдык экономиктиг көргүзүглерин чугаалазры артык эвес деп бодаар мен.

1953 чылда колхозка 92 ажыл-агыйлар, 1 автомашина, 10 шаа янзы-бүрү кедээ ажыл-агый машиналары турган. Колхозтуң бүгү акша орулгазы ынчан чүгле 297 мүн рубль биче ажыг болган. Бир эвес ынчаарда тарылга шөлү 729 га турган болза, 1957 чылда 2451 га четкен. Чер болгаш мал ажылы хөгжээнинин ачызы-биле колхоз 1957 чылда улуг каттышкан ажыл-агый апарган. 1957 чылда агаар-бойдустуң таарымчажок байдалдары турзажок, ооң акша орулгазы 1 миллион 306 мүн рубль четкен. Колхоз өлөөн быжыккан, орулгазы улгаткан төлөде, колхозчуларның натуральдыг болгаш акша орулгазы база улгаткан. Чүгле сөөлгү ийи чылдарда безин колхозчулар ажылдап алган күш-хүннеринге 822 тонна тараазы, 1 миллион 160 мүн рубльди алганнар.

Бо бүгү саннар бистиң колхозувустуң экономика талазы-биле быжыгып турарын бүзүрелдиг көргүзүп турар.

Колхозтарның организас-ажыл-агый талазы-биле быжыгып алырынга машина-трактор станциязы улуг рольдуг болганын бым-даа маргыжып шыдавас. Ынчалзажок, кажан колхозтар быжыгып, хөгжүп келген үеде, оларның техниктиг хандырылгазының айтырыы өскерлир апарганы чугаажок. Бодавыже, колхозтар биче күштүг, организас-ажыл-агый талазы-биле быжыкпаан үеде, олар техниканы боттарының күжү-биле садып ап шыдавас турганы чугаажок. Оон ыңай колхозтарга мергежилдиг удуртукчу кадрлар база турбаан. Шак ындыг үеде техниканы колхозтарның эргезинге шилчидип бээр, өскээр чугаалаарга, оларга садар деп айтырыгны тургузар болза, частырыг болуру чугаажок турган.

Ам байдал көңгүс өскерилген. Совет күрүне-даа, колхозчу тургузуг-даа өскен, чечектелген. Ынчангаш, ам бо үеде колхозтарның бүдүрүлге-техниктиг хандырылгазының талазы-биле форманы өскерттир деп айтырыг боду-ла бистиң амыдыралывыс-биле кады тургустунуп келген.

СЭКП ТК-ның февраль Пленумунуң доктаалын бо чылдан эгелээш күүседип эгелээринин аргалары бисте бар өпарган. Бистер баштай эң эргежок чугула техниканы, ылангыя тракторларны, хөрүн ажылдап кылыр чепсек-хереклерни садып алыр ужурлуг бис. Оон чоорту комбайннарны, тараа арыглаар машиналарны садып алырынче кирер апаар бис. 1958—1960 чылдарда бистерге хөрүнну ажылдап кылыр-даа, тараана ажаар болгаш арыглаар-даа техника бүрүн турар апаар. Ынчангаш техника эң бүдүрүкчүлүг ажыглаттынар арга тургустунар.

Колхозка шилчип келген техниканың өртөөн күрүнеге дүрген чандырып бээр арга бисте база бар. МТС-тиң ажылдааны дээш төлеп турарывыс натура төлелгези база бар. Бир эвес, техника бодувустуу болур болза, ол төлелге болбас. Оон ыңай бисте садар, саарар чүүлдер база бар. Мал болгаш чер ажылындан хөй продуктуну бүдүрүп алгаш сайтарар болза, оон чүүс мүн рубльдер тыптып кээр. Кажан эргежок чугула техниканы садып апкаш, кол өзекти тургузуп апсывысса, бистиң садып алган техникавыс чүгле боттарының өртөөн чандырар эвес, харын-даа улуг түннүг орулганы бере бээр. Ол—артельдиң эргезинге арттар. Оон колхоз улам-на быжыгар. Колхозтарны быжыглаары—бистиң күрүневисти быжыглаары болур. Бо чугула политиктиг ажылды бистиң партиявис чогуур өйүнде үндүрген.

Колхозтуң орулгазын көвүдедир

Колхозчу И. Рукавицынның чугаазы

Тракторларны болгаш кедээ ажыл-агый машиналарын садып алырының бүгү аргазы бисте бар. Мурнукузунга бодаарга артельдиң күжү улгаткан, ажык-орулгазы өскен. Техника МТС-тиң холунга турда чүгле чер ажылынга ажыглаттынып турган болза, ам колхозтуң холунга киргенде мал ажылын хөгжүдеринге база ажыглаар. Ынчангаш мал ажылының орулгазы улгадыр. МТС күргаг делгем шөлдерге трактор ажылының планын күүседирин орадлашкаш, суггаттыг черлерже шуут көрүнмейн турган болгай. Ам Орультут, Күчүгүр деп черлерге техниканың дуазазы-биле суггат бугазын үндүрүп, ында 350 хире га суггаттыг черни ажыглап болур бис.

МТС-тен алыр техниканың өртөөн төлээринге болгаш ону бодувуска ажыглаарынга хөй чарыгдалдар негеттинер төлээде, күш-ажылдың сагылга-чурумун быжыдары, ооң бүдүрүкчүлүүн бедидери, артельдиң ажыл-агыйының бүгү адыларының орулгазын көвүдедири чугула. Эрткен күзүн бистиң 4 кижилиг анныыр звеновус 91 кишти, 360 диинни өлүргеш, колхозка 40 ажыг мүн рубльдиң орулгазын киирген турда, өске черже чораан звено чүгле 5 киш өлүргени кончуг четпес.

Анныыр ажылындан колхозка моон-даа хөй орулганы киирер дээш келир анныыр сезонунга амдыгаштан белетченип, тайгага какпа болгаш өске-даа хереклерни хар оруу-биле чедирбишаан, бир бажыңчыгашты тудар бис.

Ол шын херек

Партия эге организациязының секретары Е. Паздеринниң чугаазы

СЭКП ТК-ның сентябрь Пленумунуң шиитпирлерин күүсетпишаан, бистиң ажыл-агыйывыс сөөлгү чылдарда Сарыг-Сеп МТС-тиң механизаторлары-биле демократтыжыышкынныг ажылга кур черлерни шиңгээдип ап тургаш, тарылга шөлүн каш катап калбарткан. Тараанын ниити чылдазы көвүдээн, чүгле сөөлгү ийи чылда күрүнеге 900 тонна кызыл-тасты саткан бис.

Тараа культураларының дүжүттүүн бедиткени мал ажылының продуктуларын бүдүрерин көвүдедир арганы берген. Эрткен чылын артель саар инек бүрүзүнден 1498 килограмм сүтү саап алган. Колхозтуң орулгазы өрткен чылын миллион рубль ашкан.

Ынчалза-даа Сарыг-Сеп МТС-тиң ажылында улуг четпестер бар. Эрткен чылын МТС анты-анты ажылдарның талазы-биле керөөлиг хүлээлгелерин күүсетпээн. Чижээ, МТС-тиң буруузу-биле 100 гектар шөлге ногааларның болгаш хөөп олурттур культураларның ханы аңдарылгазы чоруттуумаан. МТС мал чемнериниң белетченинге кошкак дузалашкан.

Машина-трактор станцияларын эде организастаары-биле холбаштыр баштай 7 хире тракторларны болгаш кедээ ажыл-агыйның кожулда чепсектерин, а оон соонда чоорту комбайннарны садып ап болур бис.

СЭКП ТК-ның февраль Пленумунуң доктаалын болгаш ССРЭ-ниң Дээди Соединиң сессиязынга эш Хрущевтуң илеткелиниң тезистерин бо хуралга чугаалашканы-биле кызыгаарланып кагбайн, туспус участоктарга ханызы-биле таныжар болгаш айыткан сорулгаларны боттандырарының хемчегларин алыр ужурлуг бис.

Эш Хрущевтуң илеткелиниң тезистерин бүгү улус чугаалажып көрүп турар чүве болганда бистер аңаа-ла таныжып каар эвес, харын бодувустуң санал-оналывысты база киирер ужурлуг бис.

Колхозтарның бүдүрүлге-техниктиг хандырылгазының турун турар чурумун өскерттир деп партияның айтып турар хемчеглари шын херек-тир. Ону бистиң колхозчуларның болгаш механизаторларның изии-биле деткип турары черле шын.

Эрткен оруувусту сактып тур мен

Колхозчу У. Ёнзактың чугаазы

«Колхоз тургузуун улам ыңай хөгжүдер болгаш машина-трактор станцияларын эде организастаар дугайында» СЭКП ТК-ның Пленумунуң доктаалында тургустуунган айтырыгны шиитпирлеп турар хүнде бистиң колхозтуң организастаттынып турганы баштайгы чылды сактып каар-дир мен.

Ынчаарда, Бүренге баштай ийи колхозтар турганнар: биреэзи —«Хаяа», ол — бо Бүрен-Бай-Хаакка, өскези—Бүрен ол чарыынга —«Большевик». Мен «Большевик» колхозтуң баштайгы даргазы турдум. Көшкүн чораан каш өрегелер каттыжып алгаш, баштайгы чылдың часкы тарылгазын эрттирген бис. Чаарби шаа арган аъттар, он шаа андазын. Чепсээвис бо-ла. Үрезинивис чүгле 4 — 5 га черге четкен. Оон ам канчаар: күзүн тараазын долу каккан черлерни аңдаргаш, илиртеп каан турдувус. Ону көрбээн кижи шынзыкпас.

Сөөлүнде ийи колхоз каттыштывыс. Партия кедээ ажыл-агыйны хөгжүдеринче угланган хемчегларни-даа ап эгеледи. Ам көрүнерем: кайы хире хөгжээн, быжыккан, баяан-дыр бис. Биске хереклиг техниканы садып аптарывыска кужувус-даа ыйлыш дивес. Ындыг-ындыг чүве ирги бе? деп корткан, сезинген хераа чок. Техниканы садып алыр херек.

Биске херек чүве бедик бүдүрүкчүлүг быжыг сагылга-чурумнуг ажылдаары болур.

Эки мастерская херек

Колхозчу рационализатор В. Екимовтуң чугаазы

Техниканы колхозтарның эргезинге шилчидип бээринин шынныын бүзүреткен-даа хераа чок. Мен чүгле чаңгыс чүвенин дугайын чугаалавсап тур мен. Биске бир эң чугула чүве техниканы кадагалап тургузар болгаш септээр чер херек. Бисте бызаңнаар чер кончуг эки дериттинген, ажылдап болурунуң бүгү аргалары бар. Оон ачызы-биле мен ыяш чонар станокту-даа чогаадып кылган мен.

Бир эвес бис колхозчу механизаторларга эки таарымчалыг байдалды тургузуп бээр болзувусса, олар эң бүдүрүкчүлүг ажылдаарлар, оларның иштинден рационализаторлар-даа тыптыр. Ынчангаш эки мастерская тудуунче дораан кирер деп саналдыг мен.

Каа-Хем районда «Тиилелге» колхозтуң кежигүнериниң ниити хуралынга МТС-тиң техниказын садып алыр дугайында шиитпирни хүлээп ап турары. Индирде колхоз даргазы эш Зайцев.

Фото С. Феоктистовтуу.

СОВЕТ ТУРГУЗУГ

Райкүүскомнуң отчёду

Чоокта чаа Тес-Хем район Соединиин алдыгы сессиязы 1957 чылда райкүүскомнуң чоруткан ажылынын дугайында ооң даргазы эш Оолактың илеткелин чугаалажып көрген.

Чер-чер Советтериниң сөөлгү соңгулдаларындан бөөр «Ажылчы чоннар депутаттарының Советтериниң ажыл-чорудулгазын экижидер болгаш оларның массабиле харылзаазын күштелдирер дугайында» СЭКП ТК-ның секретариадының доктаалын амыдыралга боттандырар талазыбиле райкүүском элээн ажылдарны чорутканын сессия демдеглээн.

Район Соединиң сессияларын 6 удаа, күүскомнуң хуралдарын 18 удаа чыылдыргаш, оларга районнуң ажыл-агый, культура тургузуушкунунуң талазы-биле 106 айтырыгларны чугаалашкан. Кызыл-Чыраа, Чыргаланды көдээ Советтер боттарының организас-массалыг ажылдарын элээн экижиткеннер.

Райкүүском болгаш чамдык көдээ Советтер көдээ ажыл-агыйны удуртуруп экижидип келгениниң түннелинде 1957 чылда малдың баш санын өстүреринин, сүт саалдазының, дүв кыргылдазының, а ол ышкаш күрүнеге эт, сүт, дүв дужаарының планнарын күүседирин район хандырган.

Ындыг болза-даа райкүүском-даа, чамдык көдээ Советтер-даа мал ажылын кошкак удурткананың үжүрүндан чыл дургузунда районнуң 3853 баш малы хорамчага таварышкан, барык 2 муң баш шээр мал кызыраан. Эрткен чылдың бо үезинге деннээрге сүт саалдазы 66 хуу кызырылган.

Мал ажылын хөгжүдериниң чугула сууру болур мал чемнери белеткээр, тараанын дүжүдүн улгаттырар ажыл районда ыракта-ла четпес чоруттунган. Эрткен чылын тарааларның чайгы ажаалга, суггарылгазынче эки кичээнгей салдынмааны-биле гадан дүжүт ортумаа-биле үгле 4,4 центнер болган. Ленин аттыг болгаш «Чодураа» колхозтар (даргалары Ч. Биче-оол, И. Биче-оол) дыка хөй кукурузаны тараап оортан дүжүт албаанар.

Часкы тарылгага белеткел ажылдары районда ам-даа багай чоруп турар. 1370 центнер үрезин чедир урлунмаан, тарылга шөлдеринге өдек, хүл төгер ажыл кайы-даа колхозтарда эгелевээн. Колхозтарның чепсек, херекселдер септелгези доозулбаан.

Районнуң кадык камгалалының, культура-чырыдыышкын албан черлериниң ажылдарында улуг четпестер сессияга илерээн. Ленин аттыг колхозтуң Ү. Шынаада, Деспенде, «Ак-Эрик» колхозта эмнелге пунктулары одаар ыяш-биле хандыртынмаан, Самагалдай эмнелгезинин рентгени чоннуң негелдезин хандырбайн турар. Районнуң санитар талазы-биле эмчизи Резник фермаларга, хөй-ниитинин чемненилге черлеринге барык-ла барбайн турган. Колхозтарның клубтары одалга чогундан чамдык үелерде ажылдавайн, чоннуң культуразының ёзулуг одаглары болбайн турда-ла, районнуң культура киллизи (эргелекчизи Миндрия) болгаш чамдык көдээ Советтер боттуг хемчег албайн турар.

Харылзааның район конторазы (начальниги Шатохин) чоннуң чагаа бижиктерин, солун чагылгаларын чедирерин чогуур деннелинге чедир организастаакаан. Малчыннарның чагылгалары 10—15 хонук озалдаашкынныг чедип турар.

Районда садыг ажылында улуг четпестер бар. Райпонуң баштаар чери (даргазы Ликтан) чоннуң чугула хереглелиниң барааннарын область төвүнден Самагалдайга чедирерин багай организастап келген. Садыг ажылынга хынаттынмаан кижилерни киирип ап турганындан райпонуң шугумунда өре-самчыгдалдар түүү улгаткан. Ырак черлерде малчыннар боттарының чугула хереглелдиг барааннарын садып алыр дээш 60—80 километр ырак садыгларже тускай чорук кылып келир ужурга таваржып турарын сессияның киржикчилери чидии-биле илереткеннер.

Бо бүгү четпестерниң болдунганының колдуг чылдаганы болза райкүүскомнуң талазындан (даргалары Оолак, Төгүс-оол) районнуң ажыл-агый, культура тургузуушкунунуң тус-тус адырларында илереттинген четпестерни чогуур үезинде чайладырынче шиитпирлиг хемчегларни албайн келгенинде деп сессия демдеглээн.

Райкүүскомнун-даа, чамдык көдээ Советтерниң-даа организас-массалыг ажылдарының деннели чавыс. Отчёттуг үениң дургузунда райсоветтиң 35 депутаттарының иштинден үгле 6 депутат боттарының сонгукчуларынга отчёттарын кылып берген. Эштер Оолак, Төгүс-оол олар боттары безин сонгукчулары-биле ужурашпааннар. Советтерниң чанында доктаамал комиссияларның ажылы база экиживаан.

Райкүүскомнуң ажылында бар турар четпестерни чайладыр талазы-биле сессияга 14 кижи боттарының саналдарын берген. Ылаңгыя депутаттар эштер Лихачева, Сагаачы, Ёнзак олар кадрлар-биле ажылда четпестерни, күүскомнуң чамдык кежигүннериниң, ылаңгыя эш Оолактың чонга ээлдек эвес, бюрократсыг аажы-чанының дугайын чөптүг шугумчуулааннер.

Сессия чугаалашкан айтырыгның талазы-биле тодаргай шиитпирни хүлээп алган болгаш илереттинген четпестерни дарый чайладырынче шиитпирлиг хемчегларни алырын райкүүскомдан негээн.

М. ОНДАР-ООЛ.

Облкүүскомнуң инструктору.

Четпестерни чайладыр

Чоокта чаа Бай-Тайга районнуң Бай-Тал көдээ Соединиң 6-гы сессиязы болуп эрткен. Сессия Бай-Тал ортумак школаның 1958—1959 өөредилге чылында оттулар ыяш белеткелиниң дугайында айтырыгның талазы-биле ол школаның директору эш А. Маадырның илеткелин чугаалажып көрген. 1957—1958 өөредилге чылында Сталин аттыг колхоз (даргазы Комбу) школага 2300 кубометр одаар ыяш белеткеп бөөр дээн керээлиг хүлээлгезиниң үгле 25 хуузун күүсеткенин сессия буруу шаап көрген.

Бо четпес практиканы ам катаптавайн, школаның одаар ыяжын белеткээр ажылды март айда доозар хемчегларни алырын ол ажылга ада-иелериң киржилгезин база калбаа-биле организастаарын сессия күүскомга хүлээндирген.

Шиитпирни күүседири дээш Советтиң депутаттары болгаш активчилери ол-ла дораан ажылдап эгелей бергеннер.

М. КЫЗЫЛ-ООЛ.

Өшкү кадарчызы Дооккурнуң чедиишкиннери

Бай-Тайга районнуң Сталин аттыг колхозунуң өшкү кадарчызы эш Дооккур 1954 чылда 220 анайларны ажаап өстүрери-биле хүлээп алган. Ынчаардагы анайлар ооң соонда улуг өшкүлер апарган. Ооң ажаалгазында өшкүлер чыл бүрүде-ле менди чыл ажып келген.

Шээр малга тааржыр эки эттуг 4 кезек черлерге кыштагны, чазагны, күзегни болгаш чайлагны ол дерип турган, амгы үеде өшкүлерни күр одарлыг черде одарладып кадарып турар. Кадарчы бодунуң күжү-биле эрткен чылдың күзүнүнде 5 тонна 700 кг сигенни белеткээн.

Кыштагда бир улуг кажаа, анайларның 3 кажаазы бар. Күжү арган азы чаа анайлаан өшкү бүрүзүнге хүнде 200 грамм суланы, айда 300 грамм дусту ол үргүлчү берип келген, чаш анайларга немелде чем кылдыр сүттү берип, оларны эмистиктеп турар. Эрткен чылын төрээн 180 өшкүлериниң анайлары менди алдынган. Ам ооң коданында 355 өшкүлер бар, ооң иштинде 321 өшкү төрүүр. Өшкүлер анайлап турар.

Бо чылын 600 өшкү кирер кажааны тударын ол хүлээнген, ам 97 чудукту кескеш, кажаа тудар черде сөөрттүп алган. Шындазын иштинге бо чазын 1 гектар ажыг суланы таразш, мал чеминге хереглээр.

Малчыннарда

Чаа-Хөл районнуң «Найырал» колхозунуң малчыннары ССРЭ-ниң Дээди Соединиң сонгулдаларынга алдар кылдыр малдың чаш төлүн бүрүн камгалап алырын хүлээнгеннер.

Март 15-ке чедир хойжу Биче-оол 202, Х. Эник 160, Серен-Доржу 105 хураганнарны менди алган. Кадарчылар хой бүрүзүнден 2,2 кг дүктү кыргып алырын, кыштаглар чоогунга 10—10 тонна сигенни белеткээрин база хүлээнген.

Сүт-бараан фермаларында 41 инек ооллаан. Бызаларны саанчылар чидириг чокка өстүрүп турар. Эрткен чылын өске саанчыларныңдан дээре көргүзүгнү чедип алган комсомолчу Сат Шура бо чылын инек бүрүзүнден 1000 кг сүт саарын хүлээнген, сүт саалдазы бедидер дээш бүгү хемчегларни ол ап турар.

Допчу медээлер

Бай-Тайга районнуң «Мурнакчы» колхозунуң баштаар чери малчыннарның чазагларынга чаа кажаалар тударын шиитпирлээн.

Колхозтуң чазагларында хойга 4, хураганга 6 кажааларны тудуп доскан.

С. АДЫГ-ООЛ.

* * *

Чөөн-Хемчик районнуң Хөндергей школазының башкылары «Кызыл тараачын» колхозтуң чоок кыштагларында хойжуларга дузалаар 16 кижи составтыг тускай бригаданы тургускан. Бригада хойжу Белекейниң кыштаанда ийи кажааны, Оржун-оолдуң үш кажаазын ийи-үш катап коптарып бергеннер.

С. МОНГУШ.

Бии-Хем районда «Өөк» совхоз бо чыллың тудуунга 1600 муң рубльди көрүп турар. Ниити шөлү 750 дөрбелчия метр хемчээлдиг 14 чурттала бажыннарын баштадыр, будурулге болгаш культура-амыдыралдың тудугларын тудуп ажыглалга киирер.

Чурукта: электри-биле саалда чорудар бажынның тудуун кылып турар бызанчылар.

Фото С. Феоктистовтуу.

Аныяктарның мурнакчы бригадазында

Барыын-Хемчик районнуң «Кызыл тараачын» колхозтуң баштаар чери, партия организациязы комсомолчуларның болгаш аныяктарның тускай тудуг бригадазын 1951 чылда организастап тургускан.

Ук бригаданың бригадиринге комсомол организациязының секретары Оржаа Эртине-Очурну томуйлаан. Аныяктарның тускай бригадазы тургустунуп келген хүнүнден бөөр бо үеге чедир колхозтуң ажыл-агыйын сайзырадырынга улуг рольду ойнап турар.

Чыл-бүрүде Шекпээр чеди чыл школазын четчир санныг одаар ыяш-биле хандырып, школаның өөредилге-кижизидилгелиг ажылдарын бедиринге оларнын күш-ажылгыр чоруу улуг дузаны чедирип турар.

Мурнунда чылдарны санавайн сөөлгү ийи чылларның дургузунда ол бригаданың кылган ажылын түннеп көргүзергге, колхозка улуг ажыктыг ажылдарны кылганы тодаргай көстүр.

1956 ажыл-агый чылында ол бригаданың кежигүннери боттарының күзелин-биле колхозка саман-биле клубту тудар деп шиитпирни үндүрүп, колхоз баштаар черинге, партия организациязынга айтырыгны тургускан. Аныяктарның чугула саналын партия эге организациязы, колхоз баштаар чери болгаш суму Совети үнелеп көргеш, бригаданы эргежок чугула бүгү херекселдер-биле хандырган.

Аныяктар боттарының алган хүлээлгезин күүседип, 400 олуттуг саман клубту ажыглалга кииргеннер.

Эрткен ажыл-агый чылында 6 машина кирер саман гаражты тудуп ажыглалга киирген.

Эртине-Очурга удурткан комсомолчу аныяктарның бригадазы түгле бүдүрүлге болгаш культура-амыдырал тудугларынче кичээнгей салып келген эвес, чыл-бүрүде мал кажааларын тударынга, эрги кажааларны септээринге идепкейлиг киржип келгеннер.

Бир чаа хой кажаазын гутпушаан, 3 эрги кажааларны септээн болгаш 1500 баш дагаа турар саман тудугну эрткен ажыл-агый чылында ажыглалга киргеннер.

Бо ажыл-агый чылында оларның кылган ажылын бичии деп санап болбас. ССРЭ-ниң Дээди Соединиң сонгулдаларының хүнүнге алдар болдурган социалистиг чарыштыг калбарткаш, школага одаар 2500 кубометр ыяшты олар сонгулда хүнүнүң бетинде белеткээннер.

Бригаданың составында ам 25 комсомолчулар болгаш аныяктар бар. Олар үш звенога үстүп алган ажылдап турар. Звеноларның иштинден О. Кадыыр-оолга удурткан звено социалистиг чарыштың мурнакчызы болуп, бирги одуругда чоруп турар.

Комсомолчу аныяктарның бригадазында мурнакчыларның саны өзүп турар. Ш. Монгуш, М. Байыр, О. Дары-Сюрюн, О. Ким-оол, М. Базыр-оол, О. Амырсат болгаш оон-даа өскелер хүн нормазын доктаамал 130—150 хуу күүседип, ажылдың шынарын экижидип турарлар.

Агитаторлар О. Анай-оол, М. Юнгюдер олар багай эвес ажылдап, агитхуудустарны доктаамал үндүрүп, солун номчулгазын, беседаларны чорудуп турарлар.

С. КОМБУЙ-ООЛ.

Колхозтуң яслизинде

Өвүр районнуң «Торгалыг» колхозтуң яслизи эде организастаттынган болгаш ында 20 колхозчуларның ургуларын күрүнеиниң бүрүн хандырылгазында алган. Яслиниң эргелекчизи комсомолчу эш Дивитпаа болгаш ажаакчылар Күске, Бюрбю олар бичии чаштарны сагыш-човангыр ажаап, ак-сеткилдиг эки ажылдап турарлар.

Яслиниң ишти арыг-силиг, чылыг болгаш таарымчалыг. Ынчалза-даа четпестер база барын демдеглээр херек. Ылаңгыя ургларның ойнаар херекселдери амдаа эвээш. Яслини ак чоорганнар-биле, бичии ургларны идик-хеп-биле чедиштир хандырарын өзалдадып турар. Колхоз баштаар чери бо талазы-биле боттуг хемчеглерни алыры негеттинип турар.

Т. САРЫГ-ООЛ.

Мурнакчы малчыннар

Хойжулар С. Сагбалдай, ооң кадайы С. Сержинмаа Чөөн-Хемчик районнуң «Коммунизмче орук» колхозунда база мурнакчы малчыннарга санаттынып турарлар.

1953 чылда 300 баш хой хүлээп алгаш, бо аразында оларны 2000 баш ажыр өстүрүп, чыл-чылда хөй дүктү кыргып ап келгеннер. Эрткен чылын оларның кададынга 560 баш хой турган. Олартың иштинден 313 баш төрүүр хойлардан 376 хураганны менди өстүрүп, хой бүрүзүнден 2,2 кг дүктү кыргып алганнар. Сагбалдай биле Сержинмаа эрткен чылын малдың баш санын ажыр өстүрүп, продуктулуун бедиткеш, немелде төлевиргге 8 хураганны алганнар.

Оларның кададында ам 600 ажыг хой бар. Бо чылын 100 баш хой бүрүзүнден 130 хураганны, хойдан-на 2,5 кг дүктү кыргып алырын хүлээнгеннер. ССРЭ-ниң Дээди Соединге сонгулдаларга күш-ажылчы чедиишкиннинг ужуражыр дээш алган хүлээлгелерин Сагбалдай биле Сержинмаа күүседип шыдааннар. Ам төрээн 98 хоюндан 113 хураган менди доругуп турар. Оларның хойлары кыштан хүр ажып турар.

Б. ПЮРЮНАА.

Часкы тарылгага белеткелдер

Барыын-Хемчик районнуң «Большевик» колхозунуң колхозчулары бо чылын тарылга шөлүн чемижидип турган бедик дүжүт өстүрүп алыр сорулганы салганнар. Өдек сөөрттүр звенода шанактыг 10 аттыг, 10 кижи быжыглаттынган.

Огород болгаш тарылга шөлдеринде 200 тонна өдекти сөөрттүп төккен. Доктак-оол, Кодай-оол, Оолак олар сөөрттүлге талазы-биле мурнакчы ажылдап турарлар.

ССРЭ-ниң Дээди Соединге сонгулдалар хүнү — март 16-га чедир 150 тонна өдекти, 8 тонна хүлү сөөрттүү-биле звеночулар ажылдап турарлар.

С. ТАВА-САМБУ.

КОЛХОЗ ТУРГУЗУУНУҢ ХӨГЖҮЛДЕЗИНДЕ ЧАА ҮЕ-ЧАДА

Коммунистиг партияның күжү чүдел дээрге, чон-биле, амыдырал-биле сырый харылзалыында, марксисчи-ленинчи теорияны удуртулга болдургаш, хөгжүлдениң төөгүлүг чаа үе-чада бүрүзүнде-ле коммунизмче оруктап чурттуң чедиишкиннинг бурунгаар шимчээшкининиң эң чугула сорулгаларын шиитпирлеп болур кол чүүлду тып билиринде болуп турар. Ам чуртта социал-экономиктиг байдалды ханы анализтээринге үндезилээш, партияның Төп Комитеди машина-трактор станцияларын үндезини-биле эде организастаарының эргежок чугулазының дугайында түннелди кылган, ол болза, социалистиг экономиканың хөгжүлдезинин бүгү чорудулгазы-биле белеткеттинген.

Партияның XX съездизинин төөгүлүг шиитпирлерин күүседип турарының, үлетпүрде болгаш тудугда эргелеп башкарылганы эде тургусканының, ажыл-агый тургузуушкунунга демократтыг централизмни чайгылыш чок боттандырып турарының түннелинде совет улус социалистиг экономиканың болгаш культураның хөгжүлдезинге, эртемнин болгаш техниканың чечектелиишкининге, ажылчы чоннарның амыдыралының материалдыг болгаш культурлуг деннелиниң өзүлдезинге чаа-чаа чедиишкиннерни чедип алган.

Көдээ ажыл-агыйның талазынга база улуг өскерилдер болган. Кайгамчыктыг ленинчи кооператив планынга үндезилээш делегейде эң улуг механизастатынган социалистиг көдээ ажыл-агый бистиң чуртувуста тургустунган, ол дээрге үүрмек болгаш улуг капиталистиг көдээ ажыл-агыйдан бодунун маргыш чок артык күштерин бүзүреткен. Коммунистиг партияның ажылдап кылганы эң чугула хемчегларни амыдыралга чүткүлдүг боттандырганының түннелинде биеги социалистиг көдээ ажыл-агыйывыс бар турган хожудаашкынны кыска хуусаада ажып эрткен болгаш дыка улуг чедиишкиннерни чедип алган.

Көдээ ажыл-агыйны мергежилдиг кадрлар-биле быжыглааны, колхозтарның болгаш колхозчуларның материалдыг сонуургалын бедиткени, планнаашкынның чаа чурумун чорутканы, чер-черниң байдалдарын барымдаалап тургаш, көдээ ажыл-агый артелиниң Чижек уставынга өскерилделер киирер эргени колхозтарга тывысканы көдээ ажыл-агыйны көдүреринге улуг ужур-дузалыг болган. Ол бүгү болза, колхозчуларның чогаадыкчы инициативазын калбарткан, оларның күш-ажылчы идепкейин бедиткен.

Көдээ ажыл-агыйны шиитпирлиг көдүрер дээш бүгү улустуң демисели колхоз тургузуунун хөгжүлдезинге чаа үе-чаданы болдурган. Амгы үеде колхозтарның хөй нуруузу техника талазы-биле мурнундаазындан дээре чепсеглеттинген, улуг болгаш экономика талазы-биле быжыг, хөй адырлыг ажыл-агыйлар болуп берген. Оларда хөй санныг кадрлар өзүп үнген. Колхозтарның орулгалары дыка көвүдээн болгаш колхозчуларның материалдыг чаагай байдалы бедээн. Колхозтарның хувааашпас фондулары 1952 чылдан эгелээш 1956 чылга чедир ийи ажыг катап өскенин болгаш барык 100 миллиард рубль болуп турарын чугааларгала четчир. Колхозтарда тракторларның, көдээ ажыл-агый машиналарының, автомобильдериниң болгаш өске-даа техниканың өрөгек-үнези 24 миллиард рубль түүнге тодаргайлаттынып турар. Колхозтар дээди болгаш ортумак тускай эртемниг 150 муң ажыг тускай эртемниглерлиг болу берген. 1956 чылда колхозтарның акша-орулгалары барык 96 миллиард рубль четкен, тодаргайлаарга, 1950 чылдыынга деннээрге, барык үш катап көвүдээн.

Колхоз тургузуунун баштайгы үе-чадазында партия болза, колхозтарның ниити ажыл-агыйын быжыглаарда оларга күрүне дузазын көргүзериниң эң ажыктыг хевири болза машина-трактор станциялары кылдыр көрген. Олар болза, колхоз тургузуун тургузарынга болгаш быжыглаарынга, көдээ ажыл-агыйны техник талазы-биле чепсеглээринге, ажылчын ангылының болгаш тараачыннарның эвилелин быжыглаарынга кайгамчык улуг төөгүлүг рольду ойнаан. МТС-тер политиктиг болгаш организакчы улуг күш болган. Оларны долгандыр тараачыннар колхозтарга каттыжып база машиналыг улуг көдээ ажыл-агыйның артык күштеринге бүзүрээн, МТС-терни дамчыштыр көдээ ажыл-агыйга техниктиг депшилгени болгаш чаа техникага үндезилээш ону чаарты чепсеглээрин, мергежилдиг механизатор кадрларны белеткээрин, чер болгаш мал ажылының культуразын бедидерин боттандырган. Көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезиниң чамдык адырларының хожудаашкынын узутказар дээш демиселге, көдээ ажыл-агый айтырыгларының талазы-биле партияның хүлээп алган шиитпирлерин боттандырарынга МТС-тер сөөлгү чылдарда организакчы улуг күш болган.

Машина-трактор станцияларын организастаан үеден бөөр үжен чылдар эрткен. Ол үениң дургузунда Совет чуртта болгаш көдээде байдал үндезини-биле өскерилген. Мынчангаш, үлетпүрүү болгаш тудугну эргелеп башкарарын чедиишкиннинг эде тургусканының соонда партия болза, колхоз тургузуун улам ыцай хөгжүдерин болгаш машина-трактор станцияларын эде организастаарын улус ажыл-агыйының эң чугула болгаш соңгаарлаттынмас сорулгазы кылдыр көдүрүп үндүрген.

Ол чоруктун экономика талазы-биле боттуг эргежок чугулазы бистиң ниитилеливистиң хөгжүлдезинин материалдыг хереглелериниң, колхоз тургузуушкунунуң практиказы-биле болдунуп турар. Ол болза, көдээ ажыл-агыйның будурукчу күштериниң хөгжүлдезинге делгем арганы бөөр, күш-ажылдың бедик будурукчулуун чедип алыр болгаш көдээ ажыл-агый продуктуларының элбекшилин тургузар сорулга-биле болдунган.

Колхозтар өскен болгаш быжыккан амгы байдалдарда колхозтарны МТС-тер дамчыштыр будурулге-техниктиг хандырары колхоз будурулгезиниң өзүлдезиниң хереглелдерин хандырбастай берген болгаш көдээ ажыл-агыйның будурукчу күштериниң хөгжүлдезин моондактап эгелеп, техниканы болгаш ажылчын күжүн дээре ажыглаарының хөрээнге колхоз кадрларының болгаш бүгү колхозчуларның инициативазын шаптыктап турар. Чаңгыс бо-ла черде ажыл-агыйны социалистиг ийи будурулгелер — колхоз болгаш МТС чорудуп турар ындыг байдалдың таарымча чок түннелдери улам улуг чергелиг илергейлеттинип турар. Ындыг янзылыг байдал будурулгени организастаарынга өө-харыысалга чок чорукту болган чок-ла төрүттүндүрүп турар болгаш дүжүттү бедидер дээш харыысалганы кудуладып, чергелешкек ажылдаар эргелел аппарадын тургузарынга улуг болгаш ажык чок чарыгдалдарны болдуруп турар. Оон ангыда, машина-трактор станцияларында оларга херек чок хөй санныг техника мөөнеттинип, а бар техниканы будурукчулуг эвес ажыглап турар. Элээн чергеде ындыг чоруктун болдунуп турар ужуру болза, көдээ ажыл-агыйның кол будурукчулуг күжү—колхозтарның ажылчын күжү—будурулгениң кол чепсектериниң—тракторлардан, комбайннардан болгаш өске-даа машиналардан чайлаттынган ышкаш болуп турары болур. Ол бүгү колхозтарга ажыл-агыйжы санажылганы нептередиринге шаптыктап турар.

Колхозтарны хандырып ажылдаар талазы-биле күрүне будурулгелериниң болгаш колхозтарның боттарының аразынга чаа харылзааларны дилеп тывары машина-трактор станциялары оларга мурнунда дааскан рольду шагда-ла күүсеткениниң, боттарының кол хүлээлгелерин дыка хөй чүүлдер талазы-биле кылып досканыныңа болгаш ам эде организастаашкынны негеп турарының дугайын чугаалап турар-дыр. СЭКП ТК-ның Пленумунун доктаалында чугаалап турары болза: «Колхозтарның хөй нуруузу тракторларны, комбайннарны болгаш көдээ ажыл-агыйның өске-даа машиналарын садып ап база оларны шыны-биле, улам-на будурукчулуг ажыглаар аргалыг болу берген амгы байдалдарда ол машиналарны колхозтарга шуут садарынче шилчиири чогумчалыг. Ол болза амгы үениң техниказын дыка эки ажыглаар, көдээ ажыл-агыйга техниктиг депшилгени дүргедедир, күш-ажылдың будурукчулуун бедидер, чүс гектар ажыглалдыг чергелерге чижеглеп санаарга, ниити болгаш бараанныг продукцияны будурерин көвүдедир база ооң бот-үнезин чиигедир арганы бөөр».

Районнарның болгаш колхозтарның оңзагай байдалдарын барымдаалап тургаш, машина-трактор станцияларын септелге-техника станциялары (СТС) кылдыр янзы-бүрү хуусааларда эде организастаарын Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитеди доктаатган.

Колхозтарга мөңгези-биле бажыглаан турган күрүненин чери база машиналар амдан эгелээш чаңгыс холга мөөнеттингген турар. Боттарының ажыл-чорудулгазын ажыл-агый санажылгазынга чорудар септелге-техниктиг станциялары болза, колхозтарның тракторларын болгаш өске-даа машиналарын септээр, техника талазы-биле хандырар, чаа техниканы, немелде кезектерни, кывар чүүлү болгаш удобрениелерни, хоран-химикаттарны болгаш өске-даа материалдарны садарының аргазы-биле колхозтарны болгаш совхозтарны хандырар хүлээлгелиг.

Машина-трактор станцияларын эде организастаары-биле холбаштыр көдээ ажыл-агый продуктуларын белеткээр чорукту организастаарының айтырыглары чаа байдалдарда улуг кичээнгей салырын негээр. Чурт болза мурнунда турганындан түгле эвээш эвес, харын хөй хемчээлдерде көдээ ажыл-агый продуктуларын санажылганын өске, элээн эптиг системазынга үндезилээш алыр ужурлуг.

СЭКП ТК-ның февраль Пленумунун доктаалы болгаш ССРЭ-ниң Дээди Соединиң ам болур сессиязынга эш Н. С. Хрущевтуң илеткелиниң тезистери марксисчи-ленинчи теорияның улам ыцайгы хөгжүлдезинге шылгарааргай салыышкын, ону амыдыралдың, практиканың негелделеринге чогаадыкчы өзу-биле ажыглаарының үлегери болуп турар. Коммунистиг партия экономика хоойлуларын ханы билириниг даянгаш, улус ажыл-агыйын улам ыцай хөгжүдериниң орудтарын эртем өзузу-биле тодаргайлап база баш бурунгаар көрүп, эргижээн теоретиктиг байдалдарны эде көөрүн өөредип турар, чүге дээрге, ону ниитилел хөгжүлдезиниң өйү келген хереглелдери негеп турар апарган.

Чамдык экономистер машина-трактор станцияларында бар техниканы колхозтарга садарын, ынчангаш МТС-терни дүжүрерин каш чылдар мурнунда-ла саналдап турган. Партия ол орукка ынчан чөпшээреп шыдавас турган. Ол саналды алдагдалдыг кылдыр көргеш, партия ону хүлээвээн. Ынчан колхозтарның хөй нуруузу үүрмек болгаш экономика талазыбиле кошкак турган, олар МТС-терниң техниказын садып ап база ону шын ажыглап шыдавас турган. Ынчан МТС-терни узуткаары колхозтарның экономиказын кошкадырынга, колхоз тургузуун баксырадырынга чайлаш чок чедирер турган ийик. МТС-терни эде организастаарының үезин партия өй-шаанда шилип алган. Ам дээрге МТС-терни узуткаар дугайында эвес, харын колхозтарны будурулге-техник талазы-биле хандырарын экижидер сорулга-биле оларны чюрту эде организастаарының дугайында чугаа чоруп турар.

Коммунизмниң материал-техниктиг

(Төнчүзү 4-кү арында).

Чемиштиг бүдүмелдериниң куштарның организминге ужур-дузазы

Чемиштиг бүдүмелдер, чем—куштарның амыдыралынга кончуг улуг ужур-дузалыг, чүге дээрге, куштар өске-даа амылыг амытаннар чемни чиргеге, ол чем оларга амыдыраар, өзер болгаш продукция бүдүрер арганы берип турар. Буштарны болгаш малды сүүзүп чемиштиг чемнер-биле оларның үзелиг хаңмыр чемгерер болза, олар кижиниң амыдыралынга херектиг бүгү-ле продукцияны бүдүрүп үндүрүп турарлар. Моон ап көөрге оларны четчир, эки шынарлыг чемнер-биле хандырбас болза, олар продукция бүдүрүп үндүрерден турушук, харын боттары безин амыдыраш шыдавазы билдиптир. Чемиштиг бүдүмелдерге хамыктың мөөнүнде протеиннер, жирлер, углеводтар, минеральдыг бүдүмелдер болгаш витаминнер хамааржыр.

Чемиштиг бүдүмелдериниң кайы хире улуг ажык-дузалыын, оларның бүдүшшынарын таныжып көөрү чугула.

Протеиннер—белоктардан болгаш амидтерден тургустунып турар. Дириг амытаннарның, ооң иштинде куштарның организми—бүгү мага-бот, хан болгаш өске-даа иштики органнар нургулайында белоктардан тургустунган, ооң ужурунда протеиннер болгаш амидтер дириг амытаннарга онза чугула чемиштиг бүдүмелдер болуп турары оон-на билдингир.

Белоктар болгаш амидтер куштуң чаш оолдарының өзүлдезинге канчаар-даа аажок саңыллар-хамаарылгалыг. Чежде белоктар четпес болза, куштуң чаш оолдары кошкак өзер, өйүп хораары хөй болур. Бичезиилен тура кошкак өзүлделиг куштардан төрөөн куш оолдарын ап болбазы шыкаш оларны база-ла өске чүүн-биле-даа солуп болбас чүүл болур. Бир эвес минеральдыг бүдүмелдер чок болур болза, амыдырал турун болбас. Минеральдыг бүдүмелдерге кальций, фосфор, калий, демир болгаш оон-даа өскелер хамааржыр. Ол бүдүмелдер куштуң чеминде эзилишкин хевирлиг чоруурлар. Минеральдыг бүдүмелдер куштуң чеминде четпес деп чүвени билип алза, столовая дузун болгаш марганец перекизин сугга эзилдиргеш, куштуң чемнге холун болур. Куштуң чеминге эң чугула негеттинил турар минеральдыг бүдүмелдер болза, кальций, фосфор болур. Сөөк далганы кальций болгаш фосфор-биле албекшилдиг, ынчангаш кушка өртөткен сөөктү болгаш сөөк далганын, мелди бөөрі эргежок чугула.

Витаминнер дириг организминиң амыдыралынга, ажыл-чорудулгазынга канчаардаа аажок улуг ужур-дузалыг. Витаминнер чокка өске бүгү белоктар, жирлер, углеводтар болгаш минеральдыг бүдүмелдер организмге шингээвес. Бир-тээ витаминнер дириг организмге онза чугула херектиг төлөөде, олар кандыг чемнерде хөй болуп турарын билип алыры чугула. Витаминнер кайда хөй турарыл дизе, үүштерден тывылган чемнерде, чижээлөөрге, люцернада, клеверде, шагар-оттта, кызыл морковьта, помидорларда, сарыг тыквада болгаш оон-даа өске чемнерде турар. Бир эвес кушка витаминниг, белоктуг чемнерни белеткээр дизе, оларны чогуур өйшаанда белеткеп алыр херек.

Бир эвес үстүнде айыткан витаминниг хөй чемнерни чогуур өй-шаанда белеткеп албас болза, ол чемнериниң витамини үрелир, ынчангаш чемниң шынары кудулаар апаар. Куш фермалары Тыва областың барык-ла бүгү колхозтарында турып турар, куш ажылын моон соңгаар сайыредырына бүгү болдунар аргалар колхозтарда бар. Мындыг толөөде куш ажылагыйының ажылдакчылары кушка кандыг чемнер хереглеттинин, кандыг чемнер белоктар, витаминнер-биле албекшилдиг болуп турарын билип алыры чугула.

А. БАЗЫР-ООЛ.

Чоен-Хемчик районнуң «Искра» колхозу эрткен чылын 3 гектар черге изгаа аймаа слурттуп өстүргеш, сон 50000 рубльдиг орулгазын алган. Бо чылын 6 гектарны слурттур. Огород бригадазының кежигүннери белеткел ажылын чоруда берген.

Чурукта: чазаныкчы эш М. Сезилбаның парник рамазы кылыр турары.

Фото В. Лутковтуу.

Тудуг ажылынче кичээнгейни күштелдирер

Тудугжуларның хайныышкынныг күш-ажылы

Чаа-Хөл районнуң «Найырал» колхозунуң тудугжулары бо чылды тудутта 2000 кубометр ыяш белеткээр ажылды хайныышкынныг чорудуп турарлар.

Эш Борбаан удуртқан 20 кижи составтыг звено колхоз баштаар чериниң быжыглап берген 23 аттарын, прицептиг бир автомашинаын, а ол ышкаш МТС-тиң бир тракторун ажыглап турган, март 15-ке чедир 1370 кубометрни чер агында үндүрүп, алаан хөй ыяшты тудуг шолунде дүжүрүп алган.

Колхозчулар Дамба, Чанчын-Хуу, Сүнаа олар хүн нормазын үргүлчү 130—200 хуу күүседип келгеннер.

Агитаторлар эштер Борбаан, Сотпа олар тайгада аныктарга литература болгаш чечен чогаал дугайында база өскеда темаларга лекцияларны номчуп турарлар. Олар солун номчулгазын, беседаларны тудугжулар ортузунга доктаамал чорудуп келген. Ам эш И. С. Хрущевтуң плеткелиниң тезистерин колхозчуларга такыштырар ажылды олар чоруда берген.

Звено ыяш белеткээриниң планын чоокку хүннер иштинде күүседиринге бүрүн шинтирлиглер.

Тудугжуларның чедипшкини

Улуг-Хем районнуң «Эйлиг-Хем» колхозунда эш Коңгаага удуртқан 11 кижи составтыг тудуг бригадазы ниитиниң малына четчир санныг кажааларны тудар дээш багай эвес ажылдан турарлар.

Бригаданың кежигүннери Кара-Суг-Аксында 500 хөй кирер үлегерлиг кажааны болгаш хөжүнүң чурттаар бажыңын, Теректиг-Чарык деп черде 200 хураган кирер бир кажаны тудуп доосканы, ажыглалда киргеннер.

Сонгулдалар хүнүн таварыштыр 500 бөш хөй кирер база бир кажаның тудуун доосар дээш аутельдиң тудугжулары кызымаккай ажылдап турарлар.

М. САЛЫЫ.

Тудуг ыяжынын сөөрттүлгезин дүргедедир

Барыын-Хемчик районнуң колхозтарында тудуг ыяжының кезилдезин чоокку хүннер иштинде доозар дээн хайныышкынныг ажыл чоруп турар. Районда тудуг ыяжының белеткелинде ниитизи-биле 400 ажыг колхозчулар, 160 шанактыг аттар, 10 автомашиналар доктаамал ажылдан турар. Тудуг ыяжының кезилдезин районнуң колхозтары март 1-ге чедир 88 хуу күүседеннер.

Чамдык колхозтар бо чылын тудуг ыяжы кезер планын ажыр күүседеннер. Ылаңгыя «Большевик», «Совет Тываның 5 чылы» колхозтар тудуг ыяжы кезер планнарын 142 болгаш 125 хуу күүседеннер.

Ынчаарга болза-даа чамдык колхозтарның баштаар черлери тудуг материалдарының белеткелинче тудуг кичээнгейин салбайн турарлар. «Кызыл тараачын» колхоз (даргазы эш Мынчаа) тудуг ыяжы белеткээр планын үүгле 39 хуу, а «Кызыл тук» колхоз (даргазы эш Чылбак-оол) 54 хуу күүседеннер.

Тудуг ыяжының кезилдези-биле чертелештир ооң сөөрттүлгези районда оожум чоруп турар. Тудуг шөлдеринге, ыяш дүжүрериниң планын районнуң колхозтары үүгле 7 хуу күүседеннер.

С. АРАПТАҢ.

ГФР-де герман-совет ниитилелдиң удуртукчуларын судтап турары

БЕРЛИН. (СЭТА). АДН агентилелиниң дамчытканын ёзугаар алырда, ГФР-де герман-совет ниитилелдиң удуртур ажылдакчыларының херээниң талазы-биле политиктиг суд чорудулгазы март 11-де Дюссельдорфта эгелээн. Ол ниитилелди 1956 чылда «конституцияга удур организация» дээш Барыын Германияга хоруудаан турган. Ам барыын-герман судтуң мөөнүнде ол ниитилелдиң даргазы чораан Г. Буш, а ол ышкаш ниитилелдиң чеди ажылдакчылары: Э. Шумахер, К. Вальтер, Ф. Шмельтер, Р. Шмидт, Р. Линде турун турар болгаш оларның ийизи — К. Валтер, Р. Линде — 1956 чылда баштайгы хоруудалга 8 ай болганнар. Оларны хостаанының соонда олар полиция хайгаараалынга турганнар.

Герман-совет ниитилелдиң ажылдакчыларынга хамаарыштыр оларны «конституцияга удур организацияга удуртур роль-ду ойнаан» деп буруудадып турарын АДП агентилели айытқан. «ГДР-де тургустунган байдалдарны Федеративтиг республикаже шилчидерин» оралдашкан деп буруудадылганы база оларга онзаган. Мындыг янзылыг «буруудалыгаларның» үндезилээр барыдаа чогун суд чорудулгазының баштайгы хүнү-ле көргүзүпкен.

«ГДР-де ниитилел харылзааларын Федеративтиг республикаже шилчидер» сорулганы ниитилел кажан-даа салып көрбөзин деп, ниитилелдиң даргазы чораан Г. Буш медеглээн. Ниитилелдиң сорулгазы болза Совет Эвилелиниң дугайында шинныг чорукту Барыын Германияга нептередири болгаш Совет Эвилелинде байдалдарга хамаарыштыр Барыын чүкте турун турар хажыдыышкынныг көргүзүглерни шүүмчүлээри болуп турган деп, Г. Буш онзалап демеглээн.

ГФР-де герман-совет найырал ниитилелиниң ажыл-чорудулгазынга удуртулганы чамдык чүүлдериниң талазы-биле Германы Демократтыг Республикадан боттандырып турган дээр балыткалды Г. Буш бүрүнүбле буруу шапкан.

Суд чорудулгазы апрель 10-та чедир үргүлчүлээр деп АДН агентилели дыңнаткан.

Англи чер кырынга америк бомбачы ужар-хемелерниң ужарын соксадыр

ЛОНДОН. (СЭТА). АКШ-ка ужар-хемеден «хай болуп» америк атомнуг бомба кээп түшкен деп медээлер дыңналганының уламыдан англичаларның арызынга шыңгыы сагыш дувурели хайныгын үнген, водородтуг бомбалар чүктээн америк бомбачы ужар-хемелер оларның баштарының кырында дүн-хүн чок ужуп чоруп турар болгай. Ол ышкаш таварыжыгаларда кыжаныг болур чүве чок дигилеп, Англияның хөй-ниитизиниң сагыш-сеткилин буржуазтыг пропаганда оожуктурар дигилеп хамык орадлажыышкынныр кылып турза-даа, өлүмнүг чүүк чүктээн америк ужар-хемелериниң ужуушкуннарын доп-дораан соксадырын англи улус чер болганда-ла негеп турар.

Манчестерниң кооператив ниитилели, Бирмингамның кооперативтиг партия организациязы, Портси ортулуктуг кооперативтиг партия организациязы Англияның кырында америк бомбачы ужар-хемелериниң ужуп турарын буруу шапкан доктаалдар үндүрген.

Англи девискээрде америк радиоларын сайгарылдыр тургузуп турарының тайлымындан ханы сагыш човазының илередип турар болгаш ядролуг чепсектиг шенелдерин соксадырын негээн доктаалдарны кооперативтиг партияның чыл бүрүде чыглыр конференциязының чугаалажыр айтырыны кылдыр тургускан. Парламентниң болгаш Борнемуттуң кооперативтиг партиязының чер-черде организациялары «Великобританиядан америк шериглерни дөгере үндүрерин» негеп турар.

Парламент кежигүннери бир болуп лейбористер, ооң иштинде Артур Льюис, Гарольд Дэвис, Кони Зиллиакус, Джулиус Силверман, Стивен Суинглер, премьер-министр Макмилланга айтырыглар салган, ыяла водородтуг бомбалар чүктээн бомбачы ужар-хемелериниң Англияның кырында ужутпушаан турарынга сагыш човазының илереткен.

Англи чазактың чепсеглел дүжүрерин чедип алырынче угланган политика чорударын англи улус негеп турар. «Англи политиканың кол сорулгазы чепсеглелди өзүлүг дүжүрерин чедип алыр дээш өрелдажыышкыннар болур ужурлуг. Ацаа бисти чүү-даа доктаатпас ужурлуг» деп «Ньюс Бронкл» солун редакция чүүлүнде бижип турар.

Үш алжир патриотчу кыстарны өлүрүп шаажылаар дээнин күш чок болдурганы

ПАРИЖ. (СЭТА). Магистратураның дээди чөвүлели (суд эрге-чагыргаларының ажыл-чорудулгазын контрольдан турар дээди орган) республиканың президентизи Рене Котинин даргалаашкыны-биле март 12-де хуралдаалаан, алжир патриотчу кыстар Джамила Бухиредти, Жаклина Герруджини болгаш Джамила Буаззты өлүрүп шаажылаар деп шиптеен алжир шериг трибуналының шиптирин көргеп. Алжирде национал-хосталгалыг шимчаашкиниң ол үш кирижикчилериниң өлүрүп шаажылаар дээнин бүгү назынында албадалдыг ажылдар-биле солуур деп магистратураның дээди чөвүлели шиптирлээн.

Англия

Ажыл шагын барымдаалаар

Өвүр районнуң төвү Хандагайты суурда эрээн каш магазиннер ажылдап турар. Садыгжыларның ажылын райпо баштаар чериниң болгаш хөй-ниити контрольдарының талазындан хыпавайн турарын ажыглаан, чамдык садыгжылар магазиннериниң ажылдаар хүн чурумун сагывайн турарлар. Раймагтың садыгжызы эш Өшкү-Саар кежээкинин 7 шакка чедир ажылдаар турган, магазинин 6 шакта хаан турар. Оон аңгыла ажыл шагының үеинде район магазининиң хаагдыг турары хаяа эвес кестүп турар. Ылаңгыя февраль айның 21 — 22-нин хүннеринде магазин барык-ла ажылдаваан.

А. БАЛАШОВ.

Үзүктелиишкин чок хандырар

Хову-Аксы комбинаттың чуртталга бажыңнарының тудуунда Хомушку Кара-оолга баштаткай бригада тудуг ажылдарының планын чедишкиниг күүседип турар. Бригаданың кежигүннери бир аал ишти чурттаар бажыңның тудуун доосканнар, ынчалза-даа ол бажыңның ажыктериниң тудалары болгаш өске-даа хереклери чок болган ужурунда ажыглалга кирбээн.

Чуртталга бажыңнга эргежок чугула хереклерни комбинаттың хандырылга киллизинден чедирип бербейн келген чоруу тудуг ажылының темпизин дүргедедиринге моондактыг болуп турар. Бүгү тудуг участоктарын моон соңгаар материалдар-биле үзүктелиишкин чок хандырары чугула.

Т. КЫЗЫЛ-ООЛ.

Колхоз тургузуунуң хөгжүлдезинде чаа үе-чада

баазазын тургузар болгаш ССРЭ-ниң кол экономиктиг сорулгазын төөгүлүг, эң кыска хуусада шинтирлээр төлөөде, өртекүне хөөлүзүнүң чорудулгазы-биле холбаалыг экономиктиг акша-баазан бырларын ажыл-агыйга бүгү хемчеглер-биле ажыглаары негеттинин турар. Тракторларны болгаш өске-даа машиналарны садары хөгжүлдениң социалистиг үе-чадазына садыгның болгаш акша саарылгазының калбак хөгжүлдезиниң түннеланде, коммунизмниң үүгле дээди чадазынга барып чок болу бөөр баазан-акша харылзааларының калбарарынга идиг бөөр.

Социалистиг көдээ ажыл-агыйның амгы хөгжүлдезиниң болгаш бистиң Төрөөн чуртувустуң коммунизмче орулган улам ыңайгы шимчаашкининиң эң чугула айтырыгларынга харылар партияның документилеринде бердинген. Социализмден коммунизмче шилчиишкининиң үезинде өөрүү ийи хевирлериниң—ниити улустуң болгаш кооператив өнчүзүнүң дүгжүүшкүнүнүң дугайында айтырыгның ханы ажылдан кылдыныышкыны ол документилерде бердинген. Бүрүне (ниити улустуң) болгаш кооператив-колхоз өнчүзү бүдүрүлгени социалистиг ниитилештиреринің чадазының талазы-биле ылгалдарлыг. Ынчалза-даа өнчүнүң ол ийи хевирлериниң кайызы-даа социалистиг хевирлер болуп турары оларны каттыштырып турар, олар коммунизмче бар чыдар. Ниити улустуң-даа, кооперативтиңдаа өнчүзүн бүгү хемчеглер-биле быжыгдаары улустуң болгаш коммунистиг тургузуушкүнүнүң эрге-ажыктарынга эргежок чугула. Колхоз өнчүзүн ниити улустуң өнчүзүнге удурланыштыр тургузуп болбас, ындыг болганда, көдээ ажыл-агыйда социалистиг бүдүрүлгелериниң ийи хевирлерин — колхозтарны болгаш совхозтарны бот-боттарынга удурланыштыр тургузуп болбас. Бисте кооперацияның өзүлдези социализмниң өзүлдези-биле дөмей деп, В. И. Ленин чугаалаан. Көдээ ажыл-агый продуктуларын болгаш үлеттүрге хереглээр чиг-аттың албекшилдеин эң дүрген тургузар, ССРЭ-ниң кол экономиктиг сорулгазын дүрген шилтирлээр төлөөде, социалистиг ажыл-агыйның кайы-даа хевириниң аргаларын долдур ажыглаар дээш колхозтарны болгаш совхозтарны улам ыңай быжыглаарының өзүл хөгжүдериниң хемчеглерин партия айыткан.

Тракторларны болгаш өске-даа машиналарны колхозтарга садары ниити улустуң өнчүзүн кошкадыр деп бодаар болза шын эвес. Бүдүрүлгениң чепсек-хереклериниң өртек-үнези барык 18—20 миллиард рубль МТС-терден колхозтарга шилчип келир болгай. Ол дээрге, бистиң улус ажыл-агыйывыстың кол фондуларының хөй эвес үлүг хуузу-дур. Колхоз өнчүзү бодунуң хөгжүлдезинге шынар талаының өскерлиишкиннеринге база-ла таварышкан. Ажылчын аңгы бүгү улустуң идепкейлиг киржилгези-биле, күрүнеиниң шинтирлиг дузаламчызы-биле ону колхозчу тараачынларның коллективтиг күш-ажылы тургускан. Ооң уламындан ол болза, ниити улустуң өнчүзү-биле улам-на чоокшулажып бар чыдар.

Тракторларны болгаш көдээ ажыл-агыйның өске-даа машиналарын колхозтарга садары болгаш МТС-терни эде организастаары үлетүрүнүң болгаш көдээ ажыл-агыйның аразынга экономиктиг шуут харылзааларны күштелдирер, ажылчын аңгының болгаш тараачынларның эвилелин улам-на быжыглаар, колхозтарның экономиказын көдүрер, бүгү улустуу болур, колхозтарга мөңгезин-биле быжыглаан черни эң эки ажыглаарынга идиг бөөр. Аңаа үндезилээш хувазашкан фондулар көвүдеер, колхозтар аразынга харылзаалар өзер. Ол бүгү колхоз өнчүзүн быжыглаарының чугула үүлү болуп, ону ниити улустуң өнчүзүнүң деңнелиннге чедир бедидеринге идиг бөөр.

МТС-терни эде организастаары ажыл-агыйның социалистиг системазының артык күштерин болгаш колхоз бүдүрүлгезиниң курлавырларын улуу-биле ажыглаарын, массаларның чогаалдыгы өскелеешкинин болгаш идепкейин улам ыңай хөгжүдерин хандырар.

Көдээ ажыл-агыйны коллективизастаарын геншалдыг ленинчи кооператив планынга үндезилээш бөттандырганының соонда, СЭКП ТК-ның Пленумунуң ажылдап кылган хемчеглерин амыдыралга чорудары социалистиг көдээ ажыл-агыйның хөгжүлдезинге чаа, онза чугула болгаш улуг базым болур.

Коммунистиг партияның организастан турары көдээ ажыл-агыйның чаа күүлүг көдүрүүшкүнү көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезинин база бир эң чугула сорулгазын чедишкиниг шинтирлээрин айтып турар. Ол хемчеглерни амыдыралга боттандырары бистиң чуртувуста коммунизмниң идепкейлиг тургузукчулары — ажылчы чоннарның хереглелдерин хандырарынга эргежок чугула чер болгаш мал ажылының продуктуларын бүдүрерин улам ыңай көвүдеринге идиг бөөр.

Н. АНИСИМОВ.

Үймээнчилерге удур Индонезияның чазак шериглериниң дайын чорудулгалары

ДЖАКАРТА. (СЭТА). Джакарта радиозунун дамчыдын турары-биле алырга, чазак шериглериниң дүжүрген парашют десантызы америк «Катлетке» деп нефть компаниязының ажыл-чорудулгазының төвү болуп турар Паканбару хоорайны (Төп Суматрада) эзлеп алган. Хоорайның чону чазактың шериглериге байыр чедирген. Чазак шериглери үймээнчилериниң «Штабларын» Букиттинги хоорайже угландыр бар чыдар.

Паканбаруга десант дүжүрүттүнгениниң соонда удаазанда даштыкы бүдүштүг хөй мөөн чепсек болгаш ок-чемзек дыхнаан алдынган деп Индонезия армиязының төлөөлекчизи подполковник Пирнгади дыңнаткан. Паканбаруну эзлеп алганы-биле холбаштыр үймээнчилериниң даштыкыдан дузаламчы алыр аргалыы ыка кызырылган деп Пирнгади медеглээн.

«Сулу Индонезия» солуннуң дыңнадыр турарын ёзугаар алырга Индонезияның шериглери Төп Суматраның барымын эринде база дүжүрүттүнген. Дүжүрүттүнүшкүнү артиллерияга, шериг корабльдеринге болгаш ужар-чүүлге дегиттиргеш каш-даа черлерге кылгаалаан. Ол шериглер Төп Суматраның кол хоорайы Падангыже бар чыдар деп дыңнадышкынар бар.

Редактор К. С. ШОЙГУ.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажын № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторнуң 3—62, редакторнуң оралакчызының, иштики информация киллизинин 3—88, харылсалгалыг секретарының, культура болгаш амыдырал киллизинин база бухгалтериянның 4—98, партийжи амыдырал, пропаганда, үлетүр болгаш транспорт, көдээ ажыл-агый киллистериниң 3—68, чагаа киллизинин 3—65.

ТС—00680. Культура эргелелиниң типографиязы.